

De positie van de overheid als werkgever op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters 1999-2000

Rina Vaatstra
Robert de Vries

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt

Faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde
Universiteit Maastricht

Maastricht, maart 2002

Inhoud

	Bladzijde
Voorwoord	i
Samenvatting	iii
1 Inleiding	1
2 Onderzoeksopzet	5
3 Verschillen in aanvangssalarissen en immateriële baankenmerken tussen sectoren	13
3.1 Aanvangssalarissen	13
3.2 Uitzendwerk	19
3.3 Verschillen in immateriële baanaspecten	21
4 Benodigde competenties, bijscholing en werkoriëntaties	35
4.1 Competenties	35
4.2 Bijscholing	38
4.3 Werkaspecten	39
Literatuur	41
Bijlage 1	43
Bijlage 2	53

Voorwoord

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) voert regelmatig arbeidsmarktonderzoek uit. Bij dit onderzoek wordt de positionering van de overheid op de arbeidsmarkt onderzocht. Met name de concurrentiepositie van de overheid ten opzichte van de marktsector staat hierbij centraal.

Eind jaren negentig is de situatie op de arbeidsmarkt in Nederland veranderd. Na een periode van sterke economische groei is de arbeidsmarkt uiterst krap geworden. Factoren als de vergrijzing, vervroegde uittredmogelijkheden voor ouderen en de toegenomen vraag naar hoger opgeleiden vormen de basis van de huidige krapte op de arbeidsmarkt. Als gevolg hiervan beconcurreren werkgevers elkaar steeds meer om geschikt personeel aan te trekken. Bij deze 'concurrentieslag om de werkzoekende' spelen zowel primaire als de secundaire arbeidsvoorwaarden een belangrijke rol. Dit blijkt onder andere uit het feit dat de aanvangssalarissen voor schoolverlaters de afgelopen jaren flink zijn gestegen en de werkzekerheid is toegenomen. Vanwege deze situatie op de arbeidsmarkt is het voor werkgevers van belang om een goed beeld te krijgen van de concurrentiepositie op de arbeidsmarkt.

Een belangrijke bron van gekwalificeerd personeel voor de overheid zijn de gediplomeerde schoolverlaters die zich aanbieden op de arbeidsmarkt. Jaarlijks stromen ongeveer 120.000 gediplomeerde schoolverlaters naar de arbeidsmarkt. De vraag is of de overheid in staat is aantrekkelijke banen aan te bieden waardoor schoolverlaters kiezen voor een baan in de overheidssector. De directie Arbeidszaken Overheid van BZK heeft het ROA gevraagd een onderzoek te doen naar de positie van de overheid als werkgever aan de hand van de meest recente schoolverlatersgegevens. Het doel van deze rapportage is een goed beeld te geven van de positie die de overheid op dit moment inneemt op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters.

Het onderzoek is uitgevoerd door dr. H.F. Vaatstra en drs. M.R. de Vries. Dr. M.H.J. Wolbers wordt bedankt voor zijn hulp bij de opzet van dit onderzoek. Vanuit de opdrachtgever is het onderzoek begeleid door drs. F.J.M. van Dongen en drs. J.P. Urlings.

Samenvatting

Na een periode van een sterke economische groei is de arbeidsmarkt eind jaren negentig uiterst krap geworden. Werkgevers zijn elkaar steeds meer gaan concurreren om gekwalificeerd personeel aan te trekken. Voor de overheid is het – net als iedere andere werkgever – van groot belang om een goed beeld te krijgen van de concurrentiepositie op de arbeidsmarkt.

Een belangrijke bron van gekwalificeerd personeel voor de overheid zijn de gediplomeerde schoolverlaters die zich aanbieden op de arbeidsmarkt. Jaarlijks stromen ongeveer 120.000 gediplomeerde schoolverlaters naar de arbeidsmarkt. In dit rapport is aan de hand van de meest recente schoolverlatersgegevens de positie van de overheid als werkgever op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters onderzocht. Daarbij is zowel ingegaan op materiële baanaspecten (beloning) als de immateriële baanaspecten (baanzekerheid, aanbieden van bij de opleiding passend werk, mogelijkheden tot ontplooiën van kennis en vaardigheden et cetera). In deze samenvatting worden de belangrijkste resultaten besproken.

Aanvangssalarissen

Het bruto uurloon van schoolverlaters die werkzaam zijn in de overheidssector is anderhalf jaar na afstuderen hoger dan voor schoolverlaters die werkzaam zijn in de marktsector. Dit geldt zowel voor schoolverlaters van laag/middelbaar opleidingsniveau als voor afgestudeerden van het HBO en WO. Het bruto uurloon van schoolverlaters van laag/middelbaar opleidingsniveau die werken in de overheidssector en de kwartaire sector is vrijwel gelijk. Daarnaast geldt voor de kwartaire sector dat HBO-afgestudeerden gemiddeld genomen minder en WO-afgestudeerden meer verdienen in vergelijking met de overheid.

Ook binnen de overheid bestaan verschillen tussen de sectoren in startsalarissen. Schoolverlaters van laag/middelbaar niveau verdienen in de sector *politie* minder dan gemiddeld, terwijl in de sector *gemeente* het startsalaris van schoolverlaters van laag/middelbaar niveau boven het gemiddelde ligt. Daarnaast is voor HBO- en WO-afgestudeerden die werkzaam zijn in de sectoren *gemeente* en *defensie* het aanvangssalaris hoger dan gemiddeld, terwijl voor afgestudeerden van het HBO en WO die werken in het *hoger onderwijs* het aanvangssalaris achterblijft in vergelijking met andere sectoren binnen de overheid. Verder verdienen WO-afgestudeerden die een baan hebben gevonden in het *primair, voortgezet of bve onderwijs* meer dan WO-afgestudeerden werkzaam in andere sectoren van de overheid. De beloningsverschillen blijven vrijwel ongewijzigd wanneer er rekening wordt gehouden met het feit dat niet alle schoolverlaters een baan hebben gevonden die qua niveau en/of richting aansluit op de gevolgde opleiding.

Voor uitzendkrachten geldt dat schoolverlaters van laag/middelbaar niveau minder verdienen bij de overheid dan in de markt- en kwartaire sector. Met name in de kwartaire sector en de sector *industrie, (land)bouw* is het bruto uurloon van

uitzendkrachten van laag/middelbaar opleidingsniveau hoger dan bij de overheid. Voor HBO-en WO-afgestudeerden geldt daarentegen dat uitzendkrachten die werken voor de overheid het meest verdienen.

Immateriële baanaspecten

Het overgrote deel van de schoolverlaters dat werkzaam is bij de overheid heeft een vaste aanstelling. Daarbij zijn de verschillen gering tussen sectoren binnen de overheid. Van de schoolverlaters met een laag/middelbaar opleidingsniveau heeft 96% een vast contract. Bij afgestudeerden van het HBO en WO is dit percentage respectievelijk 93% en 95%. Het percentage schoolverlaters van laag/middelbaar opleidingsniveau met een vaste aanstelling blijkt in de marktsector 2% lager te liggen dan in de overheidssector. Op HBO- en WO-niveau zijn er wat dit betreft geen verschillen tussen de overheid en de marktsector als geheel. Wel blijkt dat in de kwartaire sector - met name in de sector *cultuur en overige dienstverlening* - afgestudeerden van het HBO en WO minder vaak een vaste aanstelling hebben in vergelijking met de overheid.

Binnen de overheid heeft 14% van de schoolverlaters van laag/middelbaar niveau, 27% van de HBO-afgestudeerden en 18% van de WO-afgestudeerden anderhalf jaar na afstuderen een deeltijdfunctie. Vooral in het *primair/voortgezet/bve onderwijs* wordt relatief veel in deeltijd gewerkt. Deeltijdaanstellingen komen overigens in de kwartaire sector vaker voor dan bij de overheid. Vooral in de sector *zorg* werken veel schoolverlaters in deeltijd. Ondanks het hoge percentage schoolverlaters met een deeltijdaanstelling in de kwartaire sector zijn er geen verschillen tussen de overheid en de kwartaire sector in het percentage schoolverlaters dat onvrijwillig in deeltijd werkt. Voor het HBO- en WO-niveau geldt dat afgestudeerden die voor de overheid werken vaker een deeltijdaanstelling hebben dan afgestudeerden die werken in de marktsector. Daarbij geven meer WO-afgestudeerden die voor de overheid werken aan onvrijwillig in deeltijd te werken dan WO-afgestudeerden die werken in de marktsector.

Schoolverlaters die de arbeidsmarkt betreden zijn op zoek naar een functie die aansluit bij het behaalde opleidingsniveau en de gevolgde opleidingsrichting. Vooral voor het HBO-niveau geldt dat afgestudeerden bij de overheid een baan hebben gevonden die qua niveau en richting aansluit op de opleiding. Bij het laag/middelbaar opleidingsniveau en het WO-niveau slaagt de overheid er minder vaak in schoolverlaters een baan aan te bieden die aansluit op de gevolgde opleiding van schoolverlaters. In vergelijking met de overheid vinden schoolverlaters van laag/middelbaar niveau in de marktsector minder vaak en in de kwartaire sector vaker een baan die qua niveau en richting aansluit bij de opleiding. Voor het HBO- en WO-niveau geldt dat het percentage afgestudeerden met een baan die aansluit bij het behaalde opleidingsniveau en de gevolgde opleidingsrichting bij de overheid het hoogst is. Bij het WO-niveau is dit het gevolg van het zeer hoge percentage afgestudeerden in de sector *hoger onderwijs* met een functie die qua niveau en richting aansluit op de opleiding.

Binnen de overheid is 18% van de schoolverlaters van laag/middelbaar niveau, 20% van de afgestudeerden van het HBO en 25% van de WO-afgestudeerden op zoek naar een andere functie anderhalf jaar na afstuderen. In de marktsector liggen deze percentages bij zowel laag/middelbaar opleidingsniveau als het HBO- en WO-niveau hoger dan bij de overheid (respectievelijk 3%, 4% en 5%). In de kwartaire sector is het percentage afgestudeerden dat op zoek is naar een andere functie alleen hoger bij het HBO- en WO-niveau (4% en 12%).

Wervingskanalen

De personeelsadvertentie is voor de overheid het belangrijkste wervingskanaal om gekwalificeerd personeel aan te trekken, ongeacht het opleidingsniveau. In de markt- en kwartaire sector wordt ook gebruik gemaakt van de advertentie als wervingskanaal, maar minder vaak dan bij de overheid. Vergeleken met de overheid maakt de marktsector meer gebruik van het uitzendbureau om schoolverlaters aan te trekken. Daarnaast vinden in de marktsector meer schoolverlaters door vrienden of kennissen een baan dan bij de overheid. In de kwartaire sector vinden schoolverlaters van zowel de lagere als hogere opleidingsniveaus vaker door middel van een open sollicitatie een baan in vergelijking met de overheidssector.

Competenties

Een derde van de HBO'ers en WO'ers die bij de overheid werkzaam zijn, is van mening dat computergebruik en plannen en organiseren in de opleiding te weinig aan bod zijn geweest. Kennis en vakspecifieke methoden en technieken zijn volgens HBO'ers en WO'ers werkend in de overheidssector in voldoende mate in de opleiding aangeboden. Competenties waarbij HBO'ers die in de overheidssector werken vaker gebruik maken dan degenen die in de marktsector werken zijn vakkennis, vakspecifieke methode en technieken, werken in teamverband, plannen en organiseren en creativiteit. HBO'ers die in de marktsector werken gebruiken over de gehele linie vaker computers en cijfermatig materiaal dan HBO'ers die bij de overheid werken. Ook afgestudeerde WO'ers die bij de overheid werkzaam zijn gebruiken vaker vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken dan afgestudeerden die in de marktsector werken. Daarentegen gebruiken WO-afgestudeerden die in de marktsector werken vaker de competenties met cijfers om kunnen gaan, communicatieve vaardigheden, werken in teamverband en omgaan en inspelen op veranderingen dan zij die bij de overheid werken.

Bijscholing

Schoolverlaters van het laag/middelbaar niveau volgen vaker bijscholing dan afgestudeerden van het hoger onderwijs. Met name bij de overheid en in het bijzonder bij *defensie* wordt relatief vaak bijscholing gevolgd. Bij afgestudeerden van het HBO die werkzaam zijn in de overheidssector volgen afgestudeerden die bij het *rijk*, de *gemeente* en *defensie* werken relatief vaker bijscholing dan het overig overheidspersoneel. In de marktsector wordt met name in de *financiële en zakelijke dienstverlening* meer aan bijscholing gedaan. Ook WO-afgestudeerden doen het

meest aan bijscholing als zij bij het rijk en in de *financiële en zakelijke dienstverlening* werken. HBO'ers volgen vaak bijscholing om zich te specialiseren, terwijl WO'ers vaker een tekort aan kennis en vaardigheden willen wegwerken.

Werkaspecten

Alle HBO-afgestudeerden vinden uitdaging, zelfstandigheid en verantwoordelijkheid belangrijk in hun werk. Afgestudeerden van de HBO die bij de overheid werken vinden aspecten als een vaste baan, maatschappelijk nut en creativiteit belangrijker dan HBO-afgestudeerden die in de marktsector werken. Wat HBO-afgestudeerden in de marktsector belangrijker in hun baan is de hoogte van het inkomen. De belangrijkste aspecten die de ondervraagde WO-afgestudeerden noemen ten aanzien van het werk zijn afwisseling, uitdaging en zelfstandigheid. Afgestudeerden in de overheidssector en afgestudeerden in de kwartaire sector vinden maatschappelijk nut erg belangrijk, terwijl degene die in de marktsector werken dat een minder belangrijk aspect van hun werk vinden. Net als de HBO-afgestudeerden in de marktsector vinden ook WO'ers die in de marktsector werken hoog inkomen een van de belangrijkste aspecten van het werk.

1 Inleiding

Krapte op de arbeidsmarkt

Na een periode van sterke economische groei is de arbeidsmarkt eind jaren negentig uiterst krap geworden. Factoren als de vergrijzing, vervroegde uittredmogelijkheden voor ouderen en de toegenomen vraag naar hoger opgeleiden vormen de basis van de huidige krapte op de arbeidsmarkt. Vanwege de krapte op de arbeidsmarkt hebben werkgevers steeds meer problemen met het vinden van gekwalificeerd personeel. Dit geldt ook voor de overheid. Daarnaast is de verwachting dat de komende vijf jaar de personeelsbehoefte bij de overheid sterk zal oplopen (MBZK, 2001). Deze groeiende behoefte aan gekwalificeerd personeel kan leiden tot een personeelstekort in de overheidssector. Zonder nadere maatregelen bestaat het gevaar dat de publieke dienstverlening waarop de burger moet kunnen rekenen onvoldoende kan worden gegarandeerd, de kwaliteit onvoldoende gewaarborgd kan worden en dat nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen niet tijdig de noodzakelijke aandacht kan worden gegeven (MBZK, 2001). Bij het nemen van eventuele maatregelen om een tekort aan personeel in de overheidssector te voorkomen is het van belang om een goed beeld te krijgen van de concurrentiepositie van de overheid als werkgever. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voert daarom regelmatig arbeidsmarktonderzoek uit, waarbij de positionering van de overheid op de arbeidsmarkt centraal staat.

Voor de overheid zijn de gediplomeerde schoolverlaters die zich aanbieden op de arbeidsmarkt mogelijk een belangrijke bron voor gekwalificeerd personeel. Jaarlijks stromen ongeveer 120.000 gediplomeerde schoolverlaters naar de arbeidsmarkt (zie tabel 1.1). De vraag is in hoeverre de overheid in staat is aantrekkelijke banen te bieden waardoor schoolverlaters kiezen voor een baan binnen de overheid.

Tabel 1.1

Percentage en aantallen schoolverlaters dat na afronding van de opleiding intreedt op de arbeidsmarkt, 2000

opleidingsniveau	intrede arbeidsmarkt %	intrede arbeidsmarkt aantallen
<i>Laag/middelbaar</i>		
VBO	28	11.500
BOL	61	31.000
BBL	86	22.500
<i>Hoog</i>		
HBO	85	34.500
WO	93	17.500
Totaal	66	117.000

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

In tabel 1.2 is het werkloosheidspercentage onder gediplomeerde schoolverlaters die zich aanbieden op de arbeidsmarkt weergegeven. Deze tabel laat zien dat de arbeidsmarkt voor schoolverlaters in 1999 en 2000 over de gehele breedte uiterst krap is. Het werkloosheidspercentage voor schoolverlaters in de meetjaren 1999 en 2000 is in totaal respectievelijk 2% en 3%. Dit betekent dat werkgevers flink met elkaar moeten concurreren om schoolverlaters aan te trekken. Voor werkgevers die op zoek zijn naar gekwalificeerd personeel is het daarom van belang om schoolverlaters aantrekkelijke banen aan te bieden waardoor zij een goede positie innemen op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters.

Tabel 1.2
Werkloosheidspercentages onder schoolverlaters naar opleidingsniveau, 1999 en 2000

opleidingsniveau	1999 %	2000 %
<i>Laag/middelbaar</i>		
VBO	5	4
BOL	2	3
BBL	2	1
<i>Hoog</i>		
HBO	3	3
WO	2	2
Totaal	2	3

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

Bij 'concurrentieslag om de werkzoekende' kunnen zowel primaire als de secundaire arbeidsvoorwaarden een belangrijke rol spelen. De vraag is echter welke aspecten van een baan belangrijk worden gevonden door schoolverlaters die de arbeidsmarkt betreden? Uit eerder onderzoek (Kersten, Oeij, Breedveld & Klomps, 1996) is naar voren gekomen dat werkzoekenden verschillende aspecten laten meespelen bij de keuze voor een baan. Deze variëren van puur materiële aspecten (de beloning) tot immateriële aspecten zoals de arbeidstijden, carrièremogelijkheden of de zekerheid van een baan. Wanneer een werkgever een baan aanbiedt die voor een groot deel tegemoetkomt aan de wensen van schoolverlaters (of wanneer hij ten minste een betere invulling aan een functie geeft dan een concurrerende werkgever) maakt deze werkgever een goede kans om personeel aan te trekken.

Bij de concurrentiepositie van werkgevers speelt ook mee dat schoolverlaters de tijdens de opleiding verworven competenties kunnen toepassen in de huidige baan. Het werk moet in zekere zin een uitdaging vormen voor werknemers. Schoolverlaters kiezen bijvoorbeeld eerder voor een baan waar de tijdens de opleiding opgedane kennis en vaardigheden kunnen worden ontplooid.

Ten slotte bestaat het succesvol werven van personeel niet alleen uit het aanbieden van goede primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden. Ook het directe wervingsbeleid is van belang. Het gaat daarbij om de vraag of er verschillen zijn in de wervingspositie tussen de overheid en andere sectoren op de arbeidsmarkt. Wellicht

maakt de overheid niet of nauwelijks gebruik van specifieke wervingskanalen waardoor hun concurrentiepositie niet volledig wordt benut.

Doelstelling

Centraal in deze rapportage staat de concurrentiepositie van de overheid op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters. Met behulp van de meest recente schoolverlatersgegevens wordt de positie van de overheid als werkgever op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters vergeleken met werkgevers in de markt- en kwartaire sector. Bij de bepaling van de concurrentiepositie van de overheid wordt zowel ingegaan op materiële baanaspecten (beloning) als de immateriële baanaspecten (baanzekerheid, aanbieden van bij de opleiding passend werk, mogelijkheden tot ontplooiën van kennis en vaardigheden et cetera) gekeken. Op deze manier wordt informatie verschaft over de vraag in welke mate de overheid in staat is schoolverlaters een aantrekkelijke baan te bieden?

Opzet rapport

Nadat in hoofdstuk 2 de onderzoeksopzet is besproken wordt in hoofdstuk 3 de positie van de overheid als werkgever op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters geanalyseerd. Voor een aantal relevante baanaspecten wordt de concurrentiepositie van de overheid bepaald. Allereerst wordt ingegaan op de concurrentiepositie van de overheid wat betreft de aanvangssalarissen. Aan de hand van multivariate analyses wordt nagegaan in hoeverre er verschillen in startsalariissen bestaan tussen sectoren. Om deze beloningsvergelijking zo zuiver mogelijk uit te voeren wordt bovendien gecorrigeerd voor schoolverlaters met een niet bij de opleiding aansluitende functie (qua richting en niveau). Daarnaast wordt een vergelijking van aanvangssalarissen gemaakt tussen de overheid en het midden- en kleinbedrijf enerzijds en de overheid en het grootbedrijf anderzijds. Tevens wordt ingegaan op de sectorale beloningsverschillen tussen schoolverlaters die werkzaam zijn als uitzendkracht.

Vervolgens wordt voor een viertal baanaspecten de concurrentiepositie van de overheid besproken:

1. Baanzekerheid
2. Deeltijdarbeid (onvrijwillig)
3. Aanbieden van bij de opleiding passend werk
4. Zoekgedrag naar andere functie

Bovendien wordt in hoofdstuk 3 ingegaan op het wervingsbeleid van de onderscheiden sectoren. Bekeken wordt op welke wijze schoolverlaters aan een baan zijn gekomen. Op deze manier kan worden aangegeven of een bepaald wervingskanaal voor de overheid vaak of juist minder vaak succesvol is geweest.

Het werk moet in zekere zin een uitdaging vormen voor werknemers. Voor schoolverlaters betekent dit dat ze de tijdens de opleiding verworven competenties kunnen toepassen in de huidige baan. Hoofdstuk 4 bespreekt de concurrentiepositie van de overheid wat betreft de mogelijkheden om opgedane kennis en vaardigheden te ontplooiën. Ook wordt ingegaan op de vraag of schoolverlaters voor de huidige

baan een tekort aan kennis en vaardigheden ervaren, of juist niet. Daarbij wordt tevens de deelname aan bijscholing behandeld en de redenen voor de deelname aan bijscholing. In dit hoofdstuk wordt tot slot ingegaan op de werkoriëntaties van schoolverlaters. Bekeken wordt hoe belangrijk schoolverlaters aspecten van het werk als 'hoog inkomen', 'uitdaging', 'maatschappelijk nut', 'vaste baan' et cetera vinden.

2 Onderzoeksopzet

Gegevens

Voor de uitvoering van onze analyses wordt gebruik gemaakt van drie grootschalige schoolverlaters-enquêtes die jaarlijks door het ROA worden uitgevoerd; Registratie van Uitstroom en Bestemming van Schoolverlaters (RUBS), HBO-Monitor en WO-Monitor. Deze schriftelijke enquêtes hebben betrekking op gediplomeerde schoolverlaters van het algemeen voortgezet onderwijs (AVO), het voorbereidend beroepsonderwijs (VBO), de beroepsopleidende leerweg (BOL), de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) en afgestudeerden van het hoger beroepsonderwijs (HBO) en het wetenschappelijk onderwijs (WO). Schoolverlaters die deelnemen aan de enquêtes worden ondervraagd over hun arbeidsmarktpositie anderhalf jaar na het behalen van de opleiding. Dit biedt de mogelijkheid om de transitie van opleiding naar werk van schoolverlaters in kaart te brengen. Er worden onder andere gegevens verzameld over de kans op het vinden van werk (werkloosheidspercentage, intredewerkloosheid), kenmerken van de baan (functieniveau, beloning, opleidingsvereisten), de aard van het dienstverband (flexibel, deeltijd) en kenmerken van de werkgever (grootte en sector van het bedrijf/organisatie). De enquêtes geven op gedetailleerd niveau een landelijk representatief beeld van zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt (zie bijvoorbeeld ROA, 2000).

De analyse beperkt zich tot de gediplomeerde schoolverlaters van een voltijd opleiding van het VBO, BOL, BBL, HBO en het WO die tot de werkzame bevolking behoren¹. Tevens is als voorwaarde gesteld dat de maatschappelijke positie niet scholier of student is, zodat bijbaantjes, vakantiewerk e.d. zijn uitgesloten. Schoolverlaters werkzaam als uitzendkracht zijn buiten beschouwing gelaten. Deze groep schoolverlaters zijn werkzaam voor een werkgever, maar niet in dienst bij hun werkgever. Voor uitzendkrachten die werken bij de overheid betekent dit bijvoorbeeld dat ze niet betaald worden volgens de binnen de overheid geldende CAO-beloningen. Dit geeft uitzendkrachten een aparte status. Schoolverlaters die een uitzendcontract hebben worden daarom in een afzonderlijke paragraaf in hoofdstuk 3 behandeld.

Vanwege het gedetailleerde niveau waarop de informatie wordt gepresenteerd, is in de analyses gebruik gemaakt van de schoolverlaters-enquêtes die zijn gehouden in 1999 en 2000. Het betreft de schoolverlaters die in het school- of studiejaar 1997/1998 of 1998/1999 de opleiding hebben verlaten. Verder hebben de analyses in hoofdstuk 4 die gaan over de kennis en vaardigheden en werkoriëntaties van schoolverlaters alleen betrekking op het hoger onderwijs. Voor het VBO en het MBO zijn wat dit betreft geen gegevens beschikbaar. De analyses van de werkoriëntaties in hoofdstuk 4 zijn enkel gebaseerd op de enquête van 1998. Dit betreft de schoolverlaters die in het school- of studiejaar 1996/1997 de opleiding hebben verlaten.

1. Het AVO is niet meegenomen in de analyse omdat er geen gegevens over de arbeidsmarktintrede van schoolverlaters van het AVO beschikbaar zijn.

Opleidings- en sectorindeling

Voor de analyse in dit rapport wordt gebruik gemaakt van de door BZK gehanteerde opleidingsindeling². Daarin worden 36 opleidingstypen onderscheiden, onderverdeeld in lagere/middelbare³ opleidingen (VBO en MBO), HBO-opleidingen en WO-opleidingen. Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van een gedetailleerde gelaagde sectorindeling. Enerzijds onderscheiden we drie hoofdsectoren (overheidssector, marktsector en kwartaire sector), anderzijds onderscheiden we 13 deelsectoren die kunnen worden toegewezen aan een van de drie hoofdsectoren. Schematisch ziet dat er als volgt uit⁴:

Overheidssector:

- Rijk
- Gemeente
- Provincie
- Primair/voortgezet/bve onderwijs
- Hoger onderwijs
- Defensie
- Politie

Marktsector:

- Industrie, (land)bouw
- Handel en horeca
- Vervoer en communicatie
- Financiële en zakelijke dienstverlening

Kwartaire sector:

- Zorg
- Cultuur en overige dienstverlening

Bij de sectorindeling is gebruik gemaakt van CBS Standaard Bedrijfsindeling 1993 (de markt- en kwartaire sector) en het sectorenmodel van de overheid (de overheidssectoren). Daarnaast is er voor gekozen de sector onderwijs op te splitsen in twee subsectoren; de sector primair/voortgezet/bve onderwijs en de sector hoger onderwijs. Deze gelaagde sectorindeling maakt het mogelijk om de concurrentiestrijd tussen hoofdsectoren te presenteren, maar biedt ook de mogelijkheid om verschillen tussen subsectoren te belichten.

2. Zie tabel B.1 van bijlage 1 voor de exacte opleidingsafbakening op basis van de CBS Standaard Onderwijsindeling 1978.

3. VBO-opleidingen behoren tot de lagere opleidingen, MBO-opleidingen - het secundair beroepsonderwijs (de BOL en de BBL) - behoren tot de middelbare opleidingen.

4. Zie de tabellen B.2 (in codes) en B.3 (in benamingen) van bijlage 1 voor de exacte sectorafbakening op basis van de CBS Standaard Bedrijfsindeling 1993. Normaal gesproken wordt er binnen de overheidssector ook onderscheid gemaakt naar de sectoren rechterlijke macht en waterschappen. In de gebruikte gegevens zijn echter onvoldoende schoolverlaters aanwezig die werkzaam zijn in deze twee subsectoren.

Presentatie

De verschillen tussen de onderscheiden sectoren worden als volgt gepresenteerd. Bovenaan in de tabel wordt (cursief) de waarde gegeven die een baanaspect (bijvoorbeeld beloning of percentage vaste aanstellingen) heeft bij de overheidssector als geheel. Daaronder wordt voor de verschillende sectoren de procentuele afwijking van deze waarde vermeld. Tabel 2.1 geeft hiervan een voorbeeld.

Tabel 2.1
Voorbeeldtabel

Sector	Opleidingsniveau		
	laag/middelbaar	hbo	wo
Overheid totaal	<i>waarde</i>	<i>waarde</i>	<i>waarde</i>
Rijk	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Gemeente	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Provincie	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Primair/voortgezet/bve onderwijs	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Hoger onderwijs	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Defensie	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Politie	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Marktsector totaal	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Industrie, (land)bouw	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Handel en horeca	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Vervoer en communicatie	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Financiële en zakelijke dienstverlening	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Kwartaire sector totaal	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Zorg	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking
Cultuur en overige dienstverlening	%-afwijking	%-afwijking	%-afwijking

In de tabellen wordt onderscheid gemaakt tussen schoolverlaters van lage/ middelbare opleidingsniveaus, schoolverlaters van HBO-niveau en schoolverlaters van WO-niveau. De gepresenteerde cijfers zijn resultaten van regressiemodellen waarbij de overheid als geheel telkens de afhankelijke variabele is. De andere hoofd- en subsectoren worden als onafhankelijke variabelen meegenomen in de analyses. Aan dit basismodel worden – wanneer zinvol – controlevariabelen toegevoegd. Als in een tabel is gecorrigeerd voor één of meerdere controlevariabelen dan staan deze controlevariabelen onder de tabel vermeld.

Variabelen

De analyse van de verschillen in beloning van schoolverlaters naar sector in hoofdstuk 3 heeft betrekking op het bruto uurloon in de baan waar men het hoogste aantal uren werkt. Dit is inclusief toeslagen voor ploegendienst, fooien, provisie en dergelijke, maar exclusief inkomen uit overwerk, vakantiegeld, 13de maand, uitkering en dergelijke. De beloning van Assistenten-in-Opleiding (AiO's) en Onderzoekers-in-Opleiding (OiO's) is gecorrigeerd. De reden hiervoor is dat een gedeelte van het

salaris van deze groep onderzoekers wordt ingehouden als gevolg van een opleidingscomponent die deel uitmaakt van hun vierjarige aanstelling⁵.

Verder worden aan het basale regressiemodel voor de aanvangssalarissen, zoals dit eerder ter sprake is gekomen, enkele controlevariabelen toegevoegd. Het betreft hier de volgende controlevariabelen:

- jaar van afstuderen
- opleidingsniveau
- opleidingsrichting
- leeftijd
- geslacht

Deze controlevariabelen zijn toegevoegd om een zuivere beloningsanalyse te kunnen uitvoeren. De controle-variabele 'jaar van afstuderen' is toegevoegd omdat in de analyse gebruik wordt gemaakt van gegevens over de beloning van schoolverlaters uit twee verschillende jaren (1999 en 2000). Op deze manier wordt gecorrigeerd voor eventuele jaarlijkse salarisstijgingen. Loonstijgingen kunnen als gevolg van afspraken gemaakt in CAO's variëren tussen sectoren en daarom dient er in de analyse rekening te worden gehouden met dergelijke sectorverschillen. Daarnaast wordt er rekening gehouden met het feit dat bepaalde sectoren juist vaker schoolverlaters met een hoger opleidingsniveau aannemen dan andere sectoren. Aangezien schoolverlaters met een hoger opleidingsniveau meer verdienen dan schoolverlaters met een lager opleidingsniveau kan dit de beloningsverschillen vertroebelen. In de analyse wordt hier rekening mee gehouden door het opleidingsniveau van de schoolverlaters in het regressiemodel op te nemen. Ook houden we rekening met het feit dat bepaalde sectoren vaker schoolverlaters aannemen met een opleidingsrichting die in het algemeen een hogere beloning oplevert dan een andere opleidingsrichting. Ten slotte wordt er gecorrigeerd voor leeftijd en geslacht. De beloning van een schoolverlater is over het algemeen positief gerelateerd aan zijn of haar leeftijd. Als bovendien geldt dat de leeftijdssamenstelling in de ene sector verschilt van de andere sector, dan worden de sectorverschillen zonder correctie voor leeftijd vertekend. Hetzelfde geldt voor geslacht. Ook de man-vrouw verhouding kan per sector verschillen. Aangezien mannen doorgaans meer verdienen dan vrouwen wordt in de analyse rekening gehouden met geslacht. Het basismodel voor het bruto uurloon van schoolverlaters naar sector (zonder de controlevariabelen) wordt in tabel B.1 van bijlage 2 gepresenteerd.

Baanzekerheid is gemeten aan het percentage schoolverlaters dat een vaste aanstelling heeft. Een vaste aanstelling betreft een contract voor onbepaalde tijd of een contract met een looptijd van meer dan één jaar met uitzicht op een vaste aanstelling. Deeltijdarbeid wordt gedefinieerd als het hebben van een functie met een

5. Het opleidingsgedeelte is 45% in het eerste jaar, 40% in het tweede jaar, 30% in het derde jaar en 15% in het vierde jaar. De korting op het salaris is navenant. Voor de huidige analyse betekent dit dat de beloning van een eerstejaars AiO/OiO wordt vermenigvuldigd met een factor ter grootte van $1 / 0,55$. Voor een tweedejaars AiO/OiO bedraagt dezelfde factor $1 / 0,60$. Voor derde- en vierdejaars AiO's/OiO's zijn de correctiefactoren respectievelijk $1 / 0,70$ en $1 / 0,85$, maar gezien het moment van ondervraging komen deze in de gegevens niet voor.

minder dan 33-urige werkweek. Deze deeltijdaanstelling wordt onvrijwillig wanneer de werknemer meer uren zou willen werken dan in zijn contract is overeengekomen. Het zoekgedrag van schoolverlaters is gemeten door schoolverlaters te vragen of ze de afgelopen vier weken nog actief gezocht hebben naar een andere functie. Ook voor deze baanaspecten geldt dat controlevariabelen zijn toegevoegd aan het basale regressiemodel. Dit zijn dezelfde als bij de analyse van de beloning van schoolverlaters. Het basismodel voor deze baanaspecten wordt in bijlage 2 gepresenteerd (tabel B.2 t/m B.4). Het aanbieden van “bij de opleiding passend werk” is bepaald door de feitelijk verlaten opleiding te vergelijken met het niveau en de richting van de opleiding die door de werkgever voor de uitgeoefende functie wordt vereist. Om te achterhalen of bepaalde sectoren gebruik maken van specifieke wervingskanalen die andere sectoren niet gebruiken, worden de door schoolverlaters succesvol benutte zoekkanalen bekeken. Het betreft hier het zoekkanaal dat de schoolverlater leidde naar de huidige baan. Bij deze laatste twee analyses zijn geen controlevariabelen gebruikt.

Zoals eerder is aangegeven gaat hoofdstuk 4 met name over afgestudeerden van het hoger onderwijs. Alleen de deelname aan bijscholing heeft betrekking op afgestudeerden van het VBO, MBO, HBO en WO. Aan afgestudeerden van het HBO en WO met betaald werk is een lijst met veertien aspecten voorgelegd die voor een adequaat functioneren op de arbeidsmarkt van belang kunnen zijn. Deze aspecten lopen uiteen van vakkennis en computergebruik tot en met sociale vaardigheden als leidinggevende vaardigheden en communicatieve vaardigheden, en aspecten ten aanzien van de werkhouding zoals initiatief en internationale gerichtheid. Om te bepalen of afgestudeerden de opgedane kennis en vaardigheden in de huidige baan toepassen is de mate van gebruik in de huidige baan van deze kennis en vaardigheden onderzocht. De mate van gebruik is gemeten met behulp van een vijfpuntschaal, die loopt van ‘1’ (niet) tot en met ‘5’ (in hoge mate). In de tabellen worden cijfers gepresenteerd over het percentage afgestudeerden die veel gebruik maken van deze kennis en vaardigheden (antwoordcategorie 4 en 5). Daarnaast is aan de afgestudeerden gevraagd om van de 14 kennis en vaardigheden er *maximaal* drie te noemen waarvan zij vinden dat ze in de opleiding voldoende aan bod zijn gekomen, en daarnaast *maximaal* drie waarvan zij vinden dat ze in de opleiding te weinig aan bod zijn gekomen. Aan de hand hiervan kan worden aangegeven in hoeverre afgestudeerden in de huidige baan een tekort (of niet) aan kennis en vaardigheden ervaren. Voor de analyse van de kennis en vaardigheden geldt dat er geen controlevariabelen aan het basale regressiemodel zijn toegevoegd.

Vervolgens wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de deelname aan bijscholing onder schoolverlaters. Een werknemer heeft bijscholingsmogelijkheden wanneer hij/zij de afgelopen vier weken een cursus/bedrijfsopleiding heeft gevolgd of nog steeds volgt. De analyse van de deelname aan bijscholing is gecorrigeerd voor jaar van afstuderen, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en opleidingsrichting. Ook is gevraagd naar de redenen voor de deelname aan bijscholing. Voor de analyse van de werkoriëntaties zijn voor tien aspecten van het werk als ‘hoog inkomen’, ‘uitdaging’, ‘maatschappelijk nut’, ‘vaste baan’ aan afgestudeerden met betaald werk gevraagd hoe belangrijk deze worden gevonden. Het belang is gemeten met behulp van een

vijfpuntschaal, die loopt van '1' (zeer onbelangrijk) tot en met '5' (zeer belangrijk). In de tabellen worden cijfers gepresenteerd over het percentage afgestudeerden die deze aspecten belangrijk vinden (antwoordcategorie 4 en 5). Voor de analyse van de werkoriëntaties zijn geen controlevariabelen aan het basale regressiemodel toegevoegd.

Sectoraandelen

In tabel 2.2 zijn voor de onderscheiden sectoren per opleidingsniveau de ongewogen en gewogen aantallen, en het gewogen aandeel weergegeven. Voor de lage/middelbare opleidingsniveaus geldt dat de overheid een beperkt deel (4,5%) van alle werkzame schoolverlaters - die in het schooljaar 1997/1998 of 1998/1999 het diploma hebben behaald - aanneemt. Dit percentage is iets lager in vergelijking met schoolverlaters die in het schooljaar 1994/1995 of 1995/1996 het diploma hebben behaald (5,0%) (Welters, Willems en Wolbers, 1999). Tabel 2.2 laat zien dat de meeste schoolverlaters (71,7%) kiezen voor een baan in de marktsector, terwijl bijna eenvierde doorstroomt naar de kwartaire sector. Binnen de overheid trekt de sector *onderwijs* de meeste schoolverlaters van laag/middelbaar opleidingsniveau aan (primair/voortgezet/bve onderwijs 1,0%; hoger onderwijs 0,8%). Daarnaast blijkt dat 1,2% van de schoolverlaters kiest voor de sector *defensie*.

Bij de hogere opleidingsniveaus gaat een groter deel van de schoolverlaters werken voor de overheid. In totaal stroomt 21,3% van de werkzame afgestudeerden van HBO-niveau door naar de overheidssector en 24,2% van de werkzame afgestudeerden van WO-niveau kiest voor een baan bij de overheid. Deze percentages zijn hoger in vergelijking met de afgestudeerden die in het studiejaar 1994/1995 of 1995/1996 het diploma hebben behaald. Voor deze groep geldt dat in totaal 17,1% van de afgestudeerden van de hogere opleidingsniveaus (HBO- en WO-afgestudeerden samen) voor een baan bij de overheid heeft gekozen (Welters, Willems en Wolbers, 1999). Uit tabel 2.2 blijkt dat het merendeel van de HBO-afgestudeerden werkzaam is in de sector *onderwijs* (primair/voortgezet/bve onderwijs 15,7%; hoger onderwijs 2,1%). Een groot deel van de WO-afgestudeerden die werken voor de overheid vindt een baan in het *hogere onderwijs* (12,6%) of wordt aangetrokken door de *rijk* (5,4%). Overigens geldt ook voor de hogere opleidingsniveaus dat de meeste schoolverlaters doorstromen naar de marktsector (ongeveer 60%).

Tabel 2.2

Aantal en aandeel schoolverlaters per sector uitgesplitst naar laag/middelbaar, hbo en wo opleidingsniveau, 1999/2000

Sector	Opleidingsniveau								
	laag/middelbaar			hbo			wo		
	ongewogen aantal	gewogen aantal	gewogen aandeel	ongewogen aantal	gewogen aantal	gewogen aandeel	ongewogen aantal	gewogen aantal	gewogen aandeel
Overheid totaal	359	3793	4,5	3697	12148	21,3	3634	7736	24,2
Rijk	58	489	0,6	339	905	1,6	807	1719	5,4
Gemeente	60	563	0,7	278	777	1,4	331	702	2,2
Provincie	x	x	x	28	60	0,1	45	97	0,3
Primair/voortgezet/bve onderwijs	76	654	0,8	2449	8966	15,7	430	914	2,9
Hoger onderwijs	58	866	1,0	524	1203	2,1	1893	4031	12,6
Defensie	86	1005	1,2	66	205	0,4	95	203	0,6
Politie	17	183	0,2	x	x	x	33	70	0,2
Marktsector totaal	5617	61018	71,7	11020	34003	59,7	8903	18973	59,4
Industrie, (land)bouw	2000	25293	29,7	2609	8394	14,7	1499	3188	10,0
Handel en horeca	2003	22626	26,6	1294	3878	6,8	549	1172	3,7
Vervoer en communicatie	542	4344	5,1	936	2882	5,1	570	1211	3,8
Financiële en zakelijke dienstverlening	1072	8755	10,3	6181	18848	33,1	6285	13401	42,0
Kwartaire sector totaal	2116	20261	23,8	4477	10813	19,0	2444	5205	16,3
Zorg	1799	16553	19,5	3802	8927	15,7	1726	3675	11,5
Cultuur en overige dienstverlening	317	3708	4,4	675	1885	3,3	718	1530	4,8

Bron: ROA, Schoolverlatersenquêtes

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

3 Verschillen in aanvangssalarissen en immateriële baankenmerken tussen sectoren

Uit eerder onderzoek (Kersten, Oeij, Breedveld & Klomps, 1996) is naar voren gekomen dat werkzoekenden verschillende aspecten laten meespelen bij de keuze voor een baan. Deze lopen uiteen van puur materiële aspecten als de beloning tot immateriële aspecten zoals de arbeidstijden, carrièremogelijkheden of de zekerheid van een baan. Een werkgever beschikt over een goede concurrentiepositie op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters wanneer voor een groot deel tegemoet wordt gekomen aan de wensen van deze schoolverlaters (of wanneer hij ten minste een betere invulling aan een functie geeft dan een concurrerende werkgever). In dit hoofdstuk wordt de concurrentiepositie van de overheid als werkgever op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters onderzocht wat betreft de aanvangssalarissen en immateriële baankenmerken. Allereerst worden ingegaan op de aanvangssalarissen.

3.1 Aanvangssalarissen

Eerder onderzoek naar verschillen in aanvangssalarissen tussen sectoren (Welters, Willems en Wolbers, 1999) heeft laten zien dat het bruto uurloon voor schoolverlaters die werkzaam zijn in de overheidssector doorgaans hoger is dan voor schoolverlaters die werkzaam zijn in de markt- en kwartaire sector. Deze conclusie is gebaseerd op de schoolverlaters-enquêtes die door het ROA zijn uitgevoerd in 1997 en 1998. De vraag is in hoeverre deze situatie is veranderd door de krapte op de arbeidsmarkt. Werkgevers die problemen hebben met het vinden van personeel kunnen door de beloning te verhogen proberen hun concurrentiepositie op de arbeidsmarkt te verbeteren. De aanvangssalarissen voor schoolverlaters zijn de afgelopen jaren ook behoorlijk gestegen (ROA, 2000; 2001). In deze paragraaf wordt aan de hand van de meest recente schoolverlatersgegevens verschillen in aanvangssalarissen tussen sectoren onderzocht.

Tabel 3.1 laat de beloningsverschillen tussen de onderscheiden sectoren zien. Weergegeven zijn de verschillen in het bruto uurloon, uitgesplitst naar opleidingsniveau (laag/middelbaar, HBO en WO). In deze tabel is gecorrigeerd voor jaar van afstuderen, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en opleidingsrichting van de schoolverlaters. Uit tabel 3.1 blijkt dat het bruto uurloon voor schoolverlaters die werkzaam zijn bij de overheid statistisch significant hoger ligt dan voor schoolverlaters die werkzaam zijn in de marktsector. Dit geldt zowel voor schoolverlaters van laag/middelbaar opleidingsniveau als voor afgestudeerden van het HBO en WO. Voor de verschillen in beloning tussen de overheid als geheel en de kwartaire sector geldt dat schoolverlaters van HBO opleidingsniveau meer verdienen wanneer zij werkzaam zijn bij de overheid, terwijl schoolverlaters die het WO hebben afgerond gemiddeld een hoger bruto uurloon hebben in de kwartaire sector. Op laag/middelbaar opleidingsniveau zijn er geen statistisch significante verschillen tussen de overheid en de kwartaire sector in het aanvangssalaris van schoolverlaters. Voor schoolverlaters met een lage/middelbare opleiding zijn de verschillen in bruto uurloon met name groot tussen de overheid als geheel en de sectoren

handel en horeca en *cultuur en overige dienstverlening*. Schoolverlaters van laag/middelbaar opleidingsniveau die werkzaam zijn in de sector *handel en horeca* of de sector *cultuur en overige dienstverlening* verdienen respectievelijk 16% en 14% minder dan schoolverlaters van een vergelijkbaar opleidingsniveau die werkzaam zijn in de overheidssector. Voor het HBO-niveau geldt dat het bruto uurloon voor alle sectoren lager is dan voor de overheidssector als geheel. In de sector *handel en horeca* en de sector *vervoer en communicatie* is de beloning van HBO-afgestudeerden relatief laag. Ook voor het WO-niveau geldt dat afgestudeerden werkzaam in de sector *handel en horeca* een lager bruto uurloon hebben. Daarnaast blijkt dat WO-afgestudeerden die werken in de sector *financiële en zakelijke dienstverlening* gemiddeld 5% minder verdienen dan WO-afgestudeerden die werken voor de overheid. Verder is in de sector *zorg* het bruto uurloon van afgestudeerden statistisch significant hoger (7%) dan in de overheidssector als geheel.

Tabel 3.1

Bruto uurloon van schoolverlaters naar sector^a (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	Opleidingsniveau		
	laag/middelbaar	hbo	wo
Overheid totaal	f 17,90	f 26,90	f 28,60
Rijk	6%*	3%	4%**
Gemeente	19%**	7%**	7%**
Provincie	x	x	0%
Primair/voortgezet/bve onderwijs	-5%**	1%	7%**
Hoger onderwijs	5%**	-9%**	-5%**
Defensie	-5%**	7%*	16%**
Politie	-24%**	x	1%
Marktsector totaal	-7%**	-12%**	-3%**
Industrie, (land)bouw	-1%	-10%**	1%
Handel en horeca	-16%**	-16%**	-6%**
Vervoer en communicatie	-2%	-15%**	2%
Financiële en zakelijke dienstverlening	-1%	-11%**	-5%**
Kwartaire sector totaal	1%	-7%**	4%**
Zorg	3%	-6%**	7%**
Cultuur en overige dienstverlening	-14%**	-9%**	0%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar; ^ain dit model is gecorrigeerd voor; jaar van afstuderen, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en opleidingsrichting

Tabel 3.1 laat zien dat ook binnen de overheid beloningverschillen bestaan tussen de sectoren. Schoolverlaters die een opleiding op laag/middelbaar niveau hebben gevolgd verdienen binnen de overheid in de sector *politie* minder dan gemiddeld. Schoolverlaters van een vergelijkbaar opleidingsniveau in de sector *gemeente* hebben daarentegen een hoger aanvangssalaris. Ook afgestudeerden van het HBO en WO die kiezen voor een baan in de sector *gemeente* of de sector *defensie* hebben relatief gezien een hoog bruto uurloon. Daarnaast verdienen afgestudeerden

van het WO die een baan hebben gevonden in het *primair, voortgezet of bve onderwijs* meer dan gemiddeld. Voor afgestudeerden van het HBO en WO die doorstromen naar het *hogere onderwijs* geldt daarentegen dat de beloning achterblijft in vergelijking met andere sectoren binnen de overheid.

Wanneer de achterliggende opleidingen als uitgangspunt worden genomen dan komt een vergelijkbaar beeld als in tabel 3.1 naar voren. Dit blijkt uit tabel B.5 in bijlage 2. In deze tabel is het opleidingsniveau (VBO, MBO, HBO en WO) uitgesplitst naar verschillende opleidingsrichtingen. Tabel B.5 van bijlage 2 laat zien dat voor bijna alle opleidingsrichtingen geldt dat schoolverlaters die doorstromen naar de overheidssector gemiddeld een hogere beloning hebben dan schoolverlaters die werkzaam zijn in de marktsector. Verder is voor twee opleidingsrichtingen van WO-niveau het bruto uurloon van afgestudeerden statistisch significant hoger in de kwartaire sector dan in de overheidssector als geheel (WO medisch en WO sociaal-cultureel). Bij de andere opleidingsrichtingen van WO-niveau bestaan geen verschillen tussen overheid en de kwartaire sector. Voor het HBO-niveau geldt dat het bruto uurloon van afgestudeerden in de meeste opleidingsrichtingen statistisch significant hoger is in de overheidssector dan in de kwartaire sector.

Wat betreft de beloningsverschillen tussen sectoren binnen de overheid laat tabel B.5 op laag/middelbaar opleidingsniveau geen eenduidig beeld zien. Voor het HBO-niveau geldt dat een vergelijking van beloningsverschillen naar opleidingsrichting binnen de overheid niet goed mogelijk is omdat de sector *primair, voortgezet bve onderwijs* te dominant is. Afgestudeerden van lerarenopleidingen komen bijna allemaal terecht in het *primair, voortgezet, bve onderwijs*. Tot slot is bij een aantal opleidingsrichtingen van WO-niveau het bruto uurloon van afgestudeerden in het statistisch significant lager in het *hogere onderwijs*.

Overigens moeten we wat betreft de beloning voorzichtig zijn bij het trekken van conclusies als het gaat om de positie die de overheid inneemt op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters. Zoals in hoofdstuk twee al is aangegeven zijn bij de meting van het bruto uurloon inkomen uit overwerk, vakantiegeld, 13de maand, uitkering en dergelijke niet meegenomen. In de marktsector komen secundaire arbeidsvoorwaarden als een auto van de zaak, 13de maand-, winst of eindejaarsuitkering-uitkering meer voor dan in de overheidssector. Voorzieningen om arbeid en zorg te combineren zijn daarentegen vaak beter geregeld in de overheidssector. Voor werkzoekenden spelen deze arbeidsvoorwaarden mee bij de keuze voor een baan.

De invloed van de aansluiting tussen opleiding en werk

Werkgevers zijn op zoek naar schoolverlaters die een opleiding hebben gevolgd die perfect past bij de geboden vacature (zowel naar opleidingsniveau als naar opleidingsrichting). Wanneer een werkgever deze schoolverlater niet kan vinden - hetzij als resultaat van krapte op de arbeidsmarkt, hetzij als gevolg van een zwakke concurrentiepositie van deze sector op de arbeidsmarkt - dan neemt deze werkgever een schoolverlater waarvan de opleiding minder goed aansluit bij de baan. De beloning van beide groepen schoolverlaters zijn meegenomen in de cijfers van tabel

3.1. Omdat de schoolverlaters waarvan de opleiding minder goed aansluit bij baan in de analyse zijn meegenomen, geven de cijfers in tabel 3.1 geen zuiver beeld van de werkelijke concurrentiestrijd tussen de verschillende sectoren.

Door alleen de schoolverlaters te bekijken die door hun werkgever zijn aangesteld in een baan die zowel naar opleidingsniveau als naar opleidingsrichting aansluit op de opleiding kan een beter beeld worden gekregen van de concurrentiepositie van een sector. Om deze analyse uit te voeren moet worden gecorrigeerd voor twee groepen schoolverlaters. Dit zijn schoolverlaters:

- die een baan hebben gevonden waarvoor door de werkgever een lager dan het eigen opleidingsniveau werd vereist;
- die een baan hebben gevonden waarvoor door de werkgever een andere dan de eigen of verwante opleidingsrichting werd vereist.

Wanneer voor deze groep schoolverlaters wordt gecorrigeerd blijven in de analyse de werknemers over die een opleiding hebben gevolgd die qua niveau en richting past bij de baan. In tabel 3.2 is gecorrigeerd voor beide aansluitingsaspecten.

Tabel 3.2
Bruto uurloon van schoolverlaters naar sector^a (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	Opleidingsniveau		
	laag/middelbaar	hbo	wo
Overheid totaal	<i>f 17,90</i>	<i>f 26,90</i>	<i>f 28,60</i>
Rijk	6%*	3%	5%**
Gemeente	18%**	8%**	7%**
Provincie	x	x	1%
Primair/voortgezet/bve onderwijs	-6%**	1%	8%**
Hoger onderwijs	3%*	-9%**	-6%**
Defensie	-4%*	8%*	17%**
Politie	-22%**	x	2%
Marktsector totaal	-7%**	-10%**	-3%**
Industrie, (land)bouw	0%	-9%**	2%*
Handel en horeca	-16%**	-14%**	-5%**
Vervoer en communicatie	-2%	-12%**	4%*
Financiële en zakelijke dienstverlening	-2%	-11%**	-4%**
Kwartaire sector totaal	0%	-5%**	5%**
Zorg	1%	-4%**	7%**
Cultuur en overige dienstverlening	-14%**	-8%**	2%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar; ^a in dit model is gecorrigeerd voor; jaar van afstuderen, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, opleidingsrichting, aansluiting naar niveau en aansluiting naar richting

Wanneer tabel 3.1 en tabel 3.2 naast elkaar worden gelegd dan blijkt dat de procentuele afwijkingen in beloning van de marktsector ten opzichte van de overheid als geheel niet veel verandert. Voor zowel het laag/middelbaar opleidingsniveau als

het WO-niveau blijven de verschillen tussen de overheid als geheel en de marktsector ongewijzigd. Alleen bij het HBO-niveau neemt na correctie voor beide aansluitingsaspecten het beloningsverschil tussen de overheidssector en de marktsector af van 12% naar 10%. Waarschijnlijk komt dit omdat HBO-afgestudeerden die werkzaam zijn bij de overheid vaker een baan hebben gevonden die qua niveau en richting aansluit bij de gevolgde opleiding dan HBO-afgestudeerden die in de marktsector werkzaam zijn (zie tabel 3.8b). Verder blijkt dat in tabel 3.2 de verschillen in beloning tussen de overheid als geheel en de kwartaire sector voor het HBO-niveau iets kleiner zijn geworden en iets groter voor het lager/middelbaar opleidingsniveau en het WO-niveau. Bovendien veranderen de verhoudingen tussen de overheidssectoren ook nauwelijks wanneer er rekening wordt gehouden met de aansluiting naar niveau en richting.

Verschillen in bedrijfs-/organisatiegrootte

Binnen de marktsector kan onderscheid worden gemaakt tussen het midden- en kleinbedrijf (1-99 werknemers) en het grootbedrijf (110 of meer werknemers). Dit onderscheid is relevant voor de analyse van beloningsverschillen omdat voor de marktsector geldt dat in grote bedrijven of organisaties meer wordt verdiend dan in kleine, ongeacht de sector waarin men werkzaam is (Brown en Medoff, 1989). Overheidsalarissen gelden vaak sectorbreed en zijn dus minder afhankelijk van de grootte van het overheidsorgaan waarbinnen men werkzaam is. Op basis hiervan mag worden verwacht dat de verschillen in aanvangssalarissen tussen de overheid en kleine organisaties groter zijn dan die tussen de overheid en grote organisaties. In tabel 3.3a zijn de beloningsverschillen weergegeven tussen de overheid als geheel en het midden en kleinbedrijf. Tabel 3.3b laat de beloningsverschillen zien tussen de overheid als geheel en het grootbedrijf.

Uit deze tabellen blijkt inderdaad dat de verschillen in aanvangssalarissen groter zijn tussen de overheid en het midden- en kleinbedrijf dan tussen de overheid en het grootbedrijf. Niet alleen de beloningsverschillen tussen de overheid als geheel en de markt- en kwartaire sector zijn in tabel 3.3b kleiner dan in tabel 3.3a, voor sommige sectoren geldt bovendien dat schoolverlaters die werkzaam zijn voor een grootbedrijf een hogere beloning hebben dan schoolverlaters die werken binnen de overheid. Schoolverlaters van lage/middelbare opleidingsniveaus die werkzaam zijn in de sector *industrie, (land)bouw* en de sector *financiële en zakelijke dienstverlening* verdienen meer dan bij de overheid. Hetzelfde geldt voor WO-afgestudeerden die werkzaam zijn bij een grootbedrijf in de sector *industrie, (land)bouw* en de sector *vervoer en communicatie*. Alleen voor het HBO-niveau geldt dat afgestudeerden die werkzaam zijn in de marktsector (ongeacht welke deelsector) zowel in het midden- en kleinbedrijf als in het grootbedrijf minder verdienen dan in de overheid. Daarbij geldt wel dat afgestudeerde HBO-ers bij een grootbedrijf meer verdienen dan in het midden- en kleinbedrijf. Opvallend is verder dat het bruto uurloon van afgestudeerde HBO-ers in de sector *zorg* juist hoger ligt bij het midden- en kleinbedrijf dan bij de overheid als geheel, en lager in het grootbedrijf dan bij de overheid. Dit geldt niet voor schoolverlaters van laag/middelbaar niveau en afgestudeerden van het WO

waar in de kwartaire sector de aanvangssalarissen bij het grootbedrijf hoger en bij het midden- en kleinbedrijf lager zijn dan bij de overheid als geheel.

Tabel 3.3a

Bruto uurloon van schoolverlaters naar sector^a (midden- en kleinbedrijf) (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	Overheid t.o.v. kleine bedrijven/organisaties Opleidingsniveau		
	laag/middelbaar	hbo	wo
Overheid totaal	<i>f 17,90</i>	<i>f 26,90</i>	<i>f 28,60</i>
Marktsector totaal	-10%**	-11%**	-9%**
Industrie, (land)bouw	-2%	-11%**	-7%**
Handel en horeca	-17%**	-15%**	-8%**
Vervoer en communicatie	-3%	-21%**	-9%
Financiële en zakelijke dienstverlening	-8%**	-11%**	-9%**
Kwartaire sector totaal	-7%**	-2%	0%
Zorg	-2%	3%*	2%
Cultuur en overige dienstverlening	-22%**	-11%**	-2%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; ^a in dit model is gecorrigeerd voor; jaar van afstuderen, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, opleidingsrichting, aansluiting naar niveau en aansluiting naar richting

Tabel 3.3b

Bruto uurloon van schoolverlaters naar sector^a (grootbedrijf) (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	Overheid t.o.v. grote bedrijven/organisaties Opleidingsniveau		
	laag/middelbaar	hbo	wo
Overheid totaal	<i>f 17,90</i>	<i>f 26,90</i>	<i>f 28,60</i>
Marktsector totaal	-1%	-8%**	0%
Industrie, (land)bouw	5%**	-6%**	5%**
Handel en horeca	-10%**	-11%**	-2%
Vervoer en communicatie	1%	-9%**	6%**
Financiële en zakelijke dienstverlening	5%**	-8%**	-1%
Kwartaire sector totaal	5%**	-5%**	7%**
Zorg	3%*	-5%**	9%**
Cultuur en overige dienstverlening	6%**	-3%	3%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; ^a in dit model is gecorrigeerd voor; jaar van afstuderen, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, opleidingsrichting, aansluiting naar niveau en aansluiting naar richting

3.2 Uitzendwerk

In het voorgaande zijn schoolverlaters die werkzaam zijn als uitzendkracht buiten beschouwing gelaten. Deze groep schoolverlaters zijn werkzaam voor een werkgever, maar niet in dienst bij hun werkgever. Voor uitzendkrachten die werken bij de overheid betekent dit bijvoorbeeld dat ze niet betaald worden volgens de binnen de overheid geldende CAO-beloningen. Dit geeft uitzendkrachten een aparte status.

Tabel 3.4 vermeld het percentage schoolverlaters met een uitzendcontract. Deze tabel laat zien dat het aandeel uitzendkrachten niet verwaarloosbaar klein is. Voor het laag/middelbaar opleidingsniveau geldt dat 12% van de schoolverlaters die werkzaam zijn binnen de overheid bestaat uit uitzendkrachten. Met name in de sector *rijk* en de sector *gemeente* is het percentage uitzendkrachten van laag/middelbaar niveau hoog. In het *onderwijs* en bij *defensie* is het percentage schoolverlaters met een uitzendcontract daarentegen kleiner. Verder geldt voor de lage/middelbare opleidingsniveaus dat het percentage uitzendkrachten zowel voor de marktsector als de kwartaire sector 3% lager is dan voor de overheid als geheel.

Tabel 3.4

Percentage schoolverlaters dat werkt als uitzendkracht (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	Opleidingsniveau		
	laag/middelbaar	hbo	wo
Overheid totaal	12%	6%	5%
Rijk	22%**	6%**	1%
Gemeente	15%**	16%**	9%**
Provincie	x	15%**	6%
Primair/voortgezet/bve onderwijs	-5%**	-2%**	1%
Hoger onderwijs	-10%**	-2%	-3%**
Defensie	-11%**	7%*	-2%
Politie	-1%	x	-4%
Marktsector totaal	-3%**	0%	-2%**
Industrie, (land)bouw	-2%*	4%**	0%
Handel en horeca	-6%**	-1%	-2%
Vervoer en communicatie	-2%	2%*	0%
Financiële en zakelijke dienstverlening	2%	-1%*	-2%**
Kwartaire sector totaal	-3%*	2%**	-1%*
Zorg	-2%*	2%*	-1%
Cultuur en overige dienstverlening	-5%**	2%*	-2%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

Daarnaast blijkt uit tabel 3.4 blijkt dat van de HBO-afgestudeerden die werkzaam zijn binnen de overheid 6% een uitzendcontract heeft. Ook hier geldt dat binnen de sector *gemeente* het aandeel uitzendkrachten relatief hoog is. Daarnaast kent de

sector *provincie* naar verhouding veel en de sector *onderwijs* naar verhouding weinig uitzendkrachten. Verder zijn er wat betreft het percentage HBO-afgestudeerden die werkzaam zijn als uitzendkracht geen verschillen tussen de overheid en de marktsector als geheel, en is dit percentage in de kwartaire sector 2% hoger. Voor het WO-niveau geldt dat 5% van de afgestudeerden die werkzaam zijn binnen de overheid bestaat uit uitzendkrachten. In de marktsector en de kwartaire sector ligt dit percentage respectievelijk 2% en 1% lager. Binnen de overheid is het aandeel WO-afgestudeerden dat werkzaam is als uitzendkracht het grootst voor de sector *gemeente*. Het *hoger onderwijs* kent daarentegen relatief weinig WO-afgestudeerden met een uitzendcontract.

Tabel 3.5

Bruto uurloon van schoolverlater werkzaam als uitzendkracht naar sector^a (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	Opleidingsniveau		
	laag/middelbaar	hbo	wo
Overheid totaal	f 15,90	f 24,10	f 27,30
Rijk	-17%**	-7%	2%
Gemeente	18%*	-3%	2%
Provincie	x	x	x
Primair/voortgezet/bve onderwijs	x	4%	x
Hoger onderwijs	x	x	-10%
Defensie	x	x	x
Politie	x	x	x
Marktsector totaal	4%	-11%**	-5%
Industrie, (land)bouw	12%*	-10%**	-3%
Handel en horeca	-6%	-13%**	-12%
Vervoer en communicatie	3%	-14%**	-1%
Financiële en zakelijke dienstverlening	0%	-9%**	-7%
Kwartaire sector totaal	20%**	-5%	-2%
Zorg	20%**	-4%	0%
Cultuur en overige dienstverlening	20%*	-9%	-5%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar; ^ain dit model is gecorrigeerd voor; jaar van afstuderen, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, opleidingsrichting, aansluiting naar niveau en aansluiting naar richting

In tabel 3.5 zijn voor schoolverlaters die werkzaam zijn als uitzendkracht de beloningsverschillen tussen sectoren weergegeven. Allereerst blijkt uit deze tabel – en dat is niet onverwacht – dat schoolverlaters die in loondienst werken voor de overheid en betaald worden volgens de binnen de overheid geldende CAO-beloningen meer verdienen dan schoolverlaters die als uitzendkracht werken binnen de overheid. Verder laat tabel 3.5 zien dat voor de laag/middelbaar niveau geldt dat de beloning van uitzendkrachten die werkzaam zijn in de sector *rijk* statistisch significant lager is dan van uitzendkrachten die werkzaam zijn in de sector *gemeente*. Daarnaast blijkt dat uitzendkrachten van laag/middelbaar opleidingsniveau binnen de overheidssector minder verdienen dan in de marktsector of

kwartaire sector. De beloning van uitzendkrachten is in de sectoren *industrie*, (land)bouw), *zorg* en *cultuur en overige dienstverlening* hoger dan in de overheidssector als geheel. Voor de hogere opleidingsniveaus geldt dit echter niet; zowel voor afgestudeerden van HBO als het WO geldt dat uitzendkrachten in de overheidssector het meest verdienen. De beloningsverschillen zijn echter vanwege de kleine aantallen niet allemaal statistisch significant. Alleen bij het HBO-niveau laat de beloning van uitzendkrachten statistisch significante verschillen zien tussen de onderscheiden marktsectoren en de overheid als geheel.

3.3 Verschillen in immateriële baanaspecten

De beloning is één van een reeks van aspecten die voor een werkzoekende meespelen in keuze voor een baan. Naast de beloning worden ook immateriële aspecten zoals de arbeidstijden, carrièremogelijkheden of de zekerheid van een baan belangrijk gevonden. Om de positie van de overheid als werkgever op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters te kunnen bepalen moeten ook deze aspecten worden meegenomen.

Baanzekerheid

Werkzoekenden zijn doorgaans op zoek naar een baan die hen enige zekerheid biedt. Werkgevers die schoolverlaters een vaste aanstelling kunnen bieden of een aanstelling met uitzicht op een vaste aanstelling hebben daarom een betere concurrentiepositie op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters. In tabel 3.6 zijn de verschillen in het percentage schoolverlaters met een vaste aanstelling tussen sectoren weergegeven. Een vaste aanstelling betreft een contract voor onbepaalde tijd of een contract met een looptijd van meer dan één jaar met uitzicht op een vaste aanstelling.

Tabel 3.6 laat zien dat het overgrote deel van de schoolverlaters die werkzaam is binnen de overheid anderhalf jaar na verlaten van de opleiding een vaste aanstelling heeft. Van de schoolverlaters met een laag/middelbaar opleidingsniveau heeft 96% een vaste aanstelling. Bij afgestudeerden van het HBO en WO is dit percentage respectievelijk 93% en 95%. Verder zijn de verschillen tussen de sectoren binnen de overheid gering. Alleen bij het laag/middelbaar opleidingsniveau zijn statistisch significante verschillen tussen overheidssectoren. Naar voren komt dat schoolverlaters die werkzaam zijn in het *hogere onderwijs* vaker dan gemiddeld een vaste aanstelling hebben, terwijl schoolverlaters die voor *defensie* werken minder vaak een vaste aanstelling hebben. Daarnaast blijkt dat het percentage schoolverlaters van laag/middelbaar opleidingsniveau met een vast contract in de marktsector 2% lager ligt dan in de overheidssector. Tabel 3.6 laat zien dat met name het verschil tussen de overheid als geheel en de sector *vervoer en communicatie* groot is (6%). Daarnaast komt naar voren dat in de sector *zorg* meer schoolverlaters werkzaam zijn op basis van een vast contract dan in de overheid als geheel.

Tabel 3.6

Percentage schoolverlaters met een vaste aanstelling naar sector^a (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	Opleidingsniveau		
	laag/middelbaar	hbo	wo
Overheid totaal	96%	93%	95%
Rijk	-1%	3%	2%
Gemeente	1%	0%	0%
Provincie	x	5%	5%
Primair/voortgezet/bve onderwijs	1%	-1%	-3%
Hoger onderwijs	4%*	1%	-1%
Defensie	-4%*	1%	3%
Politie	4%	x	3%
Marktsector totaal	-2%*	-1%	0%
Industrie, (land)bouw	-1%	-1%	1%
Handel en horeca	-3%**	-2%*	1%
Vervoer en communicatie	-6%**	-3%**	1%
Financiële en zakelijke dienstverlening	-2%*	0%	0%
Kwartaire sector totaal	1%	-3%**	-4%**
Zorg	2%*	0%	-3%**
Cultuur en overige dienstverlening	-2%	-10%**	-5%**

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar; ^a in dit model is gecorrigeerd voor: jaar van afstuderen, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en opleidingsrichting

Bij het HBO-niveau is met name het relatief lage percentage afgestudeerden met een vast contract bij de sector *cultuur en overige dienstverlening* opvallend. In deze sector is het percentage afgestudeerden met een vaste aanstelling 10% lager dan in de overheid als geheel. Daarnaast hebben ook HBO-afgestudeerden die werkzaam zijn in de sector *handel en horeca* en de sector *vervoer en communicatie* minder vaak een vast contract dan HBO-afgestudeerden die voor de overheid werken. Voor het WO-niveau geldt dat er geen statistisch significante verschillen bestaan tussen de overheid als geheel en de onderscheiden marktsectoren in het percentage afgestudeerden met een vast contract. De kwartaire sector laat echter wel statistisch significante verschillen zien. In de sector *zorg* en de sector *cultuur en dienstverlening* hebben minder WO-afgestudeerden een vaste aanstelling in vergelijking met de overheid als geheel.

(onvrijwillige) Deeltijdarbeid

Een andere aspect dat een baan meer of minder aantrekkelijk maakt voor intredende schoolverlaters heeft betrekking op de ruimte die de werkgever biedt om een werknemer het gewenste aantal arbeidsuren te laten kiezen. Dit speelt met name voor werkzoekenden die een deeltijdaanstelling aangeboden krijgen (of werknemers die in deeltijd werken), maar eigenlijk op zoek zijn naar een voltijdse aanstelling om bijvoorbeeld meer te kunnen verdienen. Ontevredenheid over de aanstelling kan

aanleiding zijn voor het zoeken naar een andere baan. Tabel 3.7 gaat in op de verschillen in (onvrijwillige) deeltijdaanstelling tussen sectoren. Weergegeven is het percentage schoolverlaters met een deeltijdaanstelling. Daarnaast is het percentage van de schoolverlaters met een deeltijdaanstelling vermeld dat onvrijwillig in deeltijd werkt.

Tabel 3.7

Percentage schoolverlaters met een (onvrijwillige) deeltijdaanstelling naar sector^a (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	Opleidingsniveau					
	laag/ middelbaar w.v. onvrijwillig		hbo w.v. onvrijwillig		wo w.v. onvrijwillig	
Overheid totaal	14%	33%	27%	68%	18%	68%
Rijk	-13%**	x	-11%**	-10%	-9%**	-19%**
Gemeente	1%	6%	-11%**	4%	-3%	-2%
Provincie	x	x	-17%	x	-11%	x
Primair/voortgezet/bve onderwijs	2%	14%*	5%**	2%*	26%**	3%
Hoger onderwijs	0%	-30%**	-9%**	-15%*	-1%	5%
Defensie	7%**	21%	-21%**	x	-14%**	x
Politie	-14%**	x	x	x	-12%	x
Marktsector totaal	4%**	7%	-18%**	-6%	-10%**	-16%**
Industrie, (land)bouw	-1%	5%	-19%**	-6%	-12%**	-15%*
Handel en horeca	9%**	7%	-17%**	-4%	-1%	5%
Vervoer en communicatie	-2%	-8%	-19%**	5%	-12%**	0%
Financiële en zakelijke dienstverlening	-2%	3%	-19%**	-10%*	-10%**	-22%**
Kwartaire sector totaal	31%**	4%	15%**	-2%	15%**	-1%
Zorg	40%**	5%	24%**	-4%	23%**	-1%
Cultuur en overige dienstverlening	15%**	-1%	-11%**	5%	1%*	-3%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar; ^a in dit model is gecorrigeerd voor: jaar van afstuderen, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en opleidingsrichting

Uit tabel 3.7 blijkt dat deeltijdaanstellingen het meest voorkomen in de kwartaire sector. Vooral in de sector *zorg* werken veel schoolverlaters in deeltijd. Dit geldt zowel voor het laag/middelbaar opleidingsniveau als het HBO en WO-niveau. Verder blijkt dat bij het HBO en WO verschil bestaat in het percentage deeltijdaanstellingen tussen de overheidssector en de marktsector. Binnen de overheid heeft 27% van de afgestudeerden van het HBO en 18% van de afgestudeerden van het WO anderhalf jaar na afstuderen een deeltijdfunctie. In de marktsector liggen deze percentages respectievelijk 18% en 10% lager.

Binnen de overheid hebben relatief weinig schoolverlaters van laag/middelbaar niveau die werkzaam zijn bij het *rijk* of de *politie* een deeltijdaanstelling. De sector *defensie* kent daarentegen het hoogste percentage schoolverlaters van laag/middelbaar niveau met een deelaanstelling. Voor het HBO-niveau geldt dat binnen

de overheid relatief gezien het meest in deeltijd wordt gewerkt door afgestudeerden die werkzaam zijn in de sector *primair/voortgezet/bve onderwijs*. De sector *primair/voortgezet/bve onderwijs* kent het hoogste percentage deeltijdaanstellingen, terwijl bij de andere overheidssectoren dit percentage steeds lager is in vergelijking met de overheid als geheel. Deze verschillen zijn, met uitzondering van de sector *provincie*, statistisch significant. HBO-afgestudeerden die werken in de sector *defensie* hebben het minst vaak een deeltijdaanstelling. Ook voor WO-niveau geldt dat afgestudeerden van de sector *defensie* binnen de overheid het minst vaak en afgestudeerden van de sector *primair/voortgezet/bve onderwijs* het vaakst in deeltijd werken. Daarnaast is in de sector *rijk* het percentage deeltijdaanstellingen statistisch significant lager in vergelijking met de overheid als geheel in.

Verder komt uit tabel 3.7 naar voren dat afgestudeerden van het HBO en WO vaker dan schoolverlaters van laag/middelbaar opleidingsniveau aangeven onvrijwillig in deeltijd werken. Van de HBO- en WO-afgestudeerden met een deeltijdaanstelling die werkzaam zijn binnen de overheid geeft 68% aan dit onvrijwillig te doen. Dit wil zeggen dat binnen de overheid 18% ($0,27 \times 0,68$) van de HBO-afgestudeerden en 12% ($0,18 \times 0,68$) van de WO-afgestudeerden onvrijwillig in deeltijd werkt. Eerder is aangegeven wat deze cijfers kunnen betekenen voor de concurrentiepositie van werkgevers; ontevredenheid over de aanstelling kan een reden zijn om op zoek te gaan naar een andere functie. Bovendien blijkt dat bij de overheid meer WO-afgestudeerden onvrijwillig in deeltijd werken dan in de marktsector. Wel blijkt dat op WO-niveau afgestudeerden in de sector *rijk* binnen de overheid het minst vaak onvrijwillig in deeltijd werken.

Aansluiting tussen opleiding en werk

In paragraaf 3.1 is aangegeven dat werkgevers op zoek zijn naar schoolverlaters waarvan de opleiding aansluit bij de geboden vacature. Maar ook intredende schoolverlaters zijn op zoek naar werk dat qua niveau en richting past bij de gevolgde opleiding. Schoolverlaters hebben een bepaald Opleidingsniveau en opleidingsrichting gevolgd en zijn op het moment dat ze de arbeidsmarkt betreden op zoek naar een functie die aansluit op dit niveau en deze richting. De concurrentiepositie van een werkgever wordt daarom mede bepaald door de mate waarin deze in staat is schoolverlaters een bij de opleiding passende baan aan te bieden. In de tabellen 3.8a t/m 3.8c zijn voor de onderscheiden sectoren het percentage schoolverlaters met een baan die aansluit bij het gevolgde opleidingsniveau en de gevolgde opleidingsrichting weergegeven.

Voor het laag/middelbaar opleidingsniveau (tabel 3.8a) geldt dat 68% (61% + 7%) van de schoolverlaters die werken bij de overheid een baan heeft van tenminste het eigen opleidingsniveau. Dit percentage is hoger in vergelijking met de marktsector als geheel (58%), en lager in vergelijking met de kwartaire sector als geheel (79%). Het percentage schoolverlaters met een baan die aansluit bij het behaalde opleidingsniveau is bij al de verschillende marktsectoren lager dan bij de overheid als geheel, met uitzondering van de sector *financiële en zakelijke dienstverlening*. Voor de kwartaire sector geldt dat dit percentage in de sector *zorg* hoger en in de sector

cultuur en overige dienstverlening lager is in vergelijking met de overheid als geheel. Binnen de overheid werken in de sector *politie* relatief schoolverlaters van laag/middelbaar niveau het vaakst beneden het gevolgde opleidingsniveau (61%). Ook voor schoolverlaters die werkzaam zijn in de sector *defensie* geldt dat het percentage schoolverlaters met een baan die aansluit bij het behaalde opleidingsniveau lager is dan gemiddeld (48%). Binnen de overheid hebben schoolverlaters die werkzaam zijn in de sector *gemeente* en de sector *primair/voortgezet/bve onderwijs* het vaakst een baan op niveau gevonden.

Tabel 3.8a

Aansluiting tussen door de werkgever vereiste en genoten opleidingsniveau en -richting naar sector, 1999/2000

Sector	Vereiste opleidingsniveau			Vereiste opleidingsrichting	
	lager %	gelijk %	hoger %	eigen/verwante %	geen/andere %
<i>Laag/middelbaar opleidingsniveau</i>					
Overheid totaal	31	61	7	65	35
Rijk	27	60	13	61	39
Gemeente	21	65	13	58	42
Provincie	x	x	x	x	x
Primair/voortgezet/bve onderwijs	21	73	6	82	18
Hoger onderwijs	24	68	8	91	9
Defensie	48	52	0	43	57
Politie	61	20	18	24	76
Marktsector totaal	42	49	9	59	41
Industrie, (land)bouw	43	48	9	68	32
Handel en horeca	51	41	8	48	52
Vervoer en communicatie	39	52	9	59	41
Financiële en zakelijke dienstverlening	18	70	12	63	37
Kwartaire sector totaal	21	70	9	87	13
Zorg	18	75	7	92	8
Cultuur en overige dienstverlening	37	48	15	68	32
Totaal laag/middelbaar	37	55	9	66	34

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

x onvoldoende gegevens beschikbaar

Daarnaast laat tabel 3.8a zien dat in de overheid 65% van de schoolverlaters van laag/middelbaar niveau een baan heeft gevonden die aansluit op de eigen of verwante opleidingsrichting. Wat dit betreft zijn de verschillen tussen de overheid als geheel en de marktsector niet bijzonder groot. Alleen schoolverlaters die werkzaam zijn in de *handel en horeca* hebben minder vaak een baan in de eigen opleidingsrichting gevonden in vergelijking met schoolverlaters die werken voor de overheid. In de sector *zorg* hebben schoolverlaters van laag/middelbaar opleidingsniveau het vaakst een baan die aansluit bij de gevolgde opleidingsrichting (92%). Verder zijn er grote verschillen binnen de overheid in het percentage schoolverlaters met een baan

gevonden die aansluit bij de gevolgde opleidingsrichting. Het merendeel van schoolverlaters die werkzaam zijn in het *onderwijs* heeft een baan gevonden in de eigen of verwante opleidingsrichting. Schoolverlaters die werkzaam zijn in de sector *defensie* en de sector *politie* hebben echter minder vaak een baan die qua richting aansluit op de opleiding.

Tabel 3.8b

Aansluiting tussen door de werkgever vereiste en genoten opleidingsniveau en –richting naar sector, 1999/2000

Sector	Vereiste opleidingsniveau			Vereiste opleidingsrichting	
	lager %	gelijk %	hoger %	eigen/verwante %	geen/andere %
<i>Hbo-niveau</i>					
Overheid totaal	9	90	1	93	7
Rijk	17	82	1	80	20
Gemeente	21	77	2	84	16
Provincie	13	87	0	80	20
Primair/voortgezet/bve onderwijs	5	95	0	96	4
Hoger onderwijs	18	80	2	89	11
Defensie	22	76	2	84	16
Politie	x	x	x	x	x
Marktsector totaal	19	80	1	69	31
Industrie, (land)bouw	19	80	1	79	21
Handel en horeca	32	67	1	64	36
Vervoer en communicatie	32	67	1	61	39
Financiële en zakelijke dienstverlening	14	85	1	67	33
Kwartaire sector totaal	27	73	0	90	10
Zorg	27	73	0	95	5
Cultuur en overige dienstverlening	26	73	1	67	33
Totaal Hbo	18	81	1	78	22

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête
x onvoldoende gegevens beschikbaar

Tabel 3.8b laat zien dat afgestudeerden van het HBO vaker een baan hebben gevonden die qua niveau en richting aansluit bij de gevolgde opleiding dan schoolverlaters van laag/middelbaar opleidingsniveau. Binnen de overheid heeft 91% van de HBO-afgestudeerden een baan minimaal op het eigen niveau en 93% heeft een baan die aansluit bij de eigen of verwante opleidingsrichting. In de marktsector zijn deze percentages lager dan bij de overheid. HBO-afgestudeerden die werken in de marktsector hebben vooral minder vaak een baan in de eigen of verwante richting dan afgestudeerden die werken bij de overheid. In de kwartaire sector is vooral het percentage HBO-afgestudeerden met een baan die aansluit op het eigen opleidingsniveau lager in vergelijking met de overheid als geheel. Verder blijkt dat afgestudeerden die kiezen voor een baan in de *zorg* ongeveer even vaak als afgestudeerden die kiezen voor een baan bij de overheid een functie hebben die qua

richting aansluit bij de gevolgde opleiding. Dit geldt echter niet voor de sector *cultuur en overige dienstverlening*. In deze sector is het percentage afgestudeerden met een baan die aansluit bij de eigen of verwante opleidingsrichting lager dan in de overheid als geheel. Tabel 3.8b laat ook binnen de overheid verschillen zien in het aandeel HBO-afgestudeerden met een baan die aansluit bij het gevolgde opleidingsniveau en de gevolgde opleidingsrichting. In het *primair/voortgezet/bve onderwijs* hebben afgestudeerden van het HBO het vaakst een baan die qua niveau en richting aansluit bij de gevolgde opleiding. In de sectoren *gemeente* en *defensie* is het percentage afgestudeerden met een baan op niveau het laagst. Afgestudeerden die in de sectoren *rijk* en *provincie* werken, hebben het minst vaak een baan die aansluit bij de eigen of verwante opleidingsrichting.

Tabel 3.8c
Aansluiting tussen door de werkgever vereiste en genoten opleidingsniveau en –richting naar sector, 1999/2000

Sector	Vereiste opleidingsniveau		Vereiste opleidingsrichting	
	lager %	gelijk %	eigen/ verwante %	geen/ andere %
<i>Wo-niveau</i>				
Overheid totaal	25	75	82	18
Rijk	36	64	68	32
Gemeente	62	38	69	31
Provincie	48	52	65	35
Primair/voortgezet/bve onderwijs	54	46	81	19
Hoger onderwijs	5	95	92	8
Defensie	22	78	78	22
Politie	69	31	50	50
Marktsector totaal	39	61	66	34
Industrie, (land)bouw	40	60	71	29
Handel en horeca	48	52	61	39
Vervoer en communicatie	46	54	54	46
Financiële en zakelijke dienstverlening	38	62	66	34
Kwartaire sector totaal	31	69	79	21
Zorg	21	79	90	10
Cultuur en overige dienstverlening	56	44	52	48
Totaal Wo	34	66	72	28

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

Uit tabel 3.8c blijkt dat niet alleen HBO-afgestudeerden, maar ook WO-afgestudeerden die werken voor de overheid het vaakst een baan hebben gevonden die qua niveau en richting aansluit bij de gevolgde opleiding. Van de WO-afgestudeerden die werken binnen de overheid heeft 75% een baan op WO-niveau en 82% een baan die aansluit bij de eigen of verwante opleidingsrichting. Voor de marktsector zijn deze percentages respectievelijk 61% en 66%, en voor de kwartaire

sector respectievelijk 69% en 79%. Deze verschillen tussen de overheid als geheel en de markt- en kwartaire sector worden hoofdzakelijk veroorzaakt doordat de helft van de WO-afgestudeerden die werken voor de overheid een baan heeft in het *hogere onderwijs*. Van de WO-afgestudeerden die werken in de sector *hogere onderwijs* heeft namelijk 95% een baan op WO-niveau en 92% een baan die aansluit bij de gevolgde opleidingsrichting. Bij de andere overheidssectoren liggen deze percentages lager. Van de afgestudeerden die werkzaam zijn in de sectoren *gemeente* en *politie* heeft respectievelijk 38% en 31% een functie op WO-niveau. Daarnaast heeft in de sector *politie* 50% van de WO-afgestudeerden een baan die aansluit bij de eigen opleidingsrichting. De percentages voor de sector *gemeente* en *politie* zijn het laagst van alle onderscheiden overheids- markt- en kwartaire sectoren.

Zoekgedrag naar een andere functie

Vervolgens kan worden bekeken of schoolverlaters op zoek zijn naar een andere functie. Dit kan duiden op ontevredenheid over de huidige functie. In tabel 3.9 is dit voor de verschillende sectoren weergegeven. Uit deze tabel blijkt dat binnen de overheid 18% van de schoolverlaters van laag/middelbaar opleidingsniveau, 20% van de afgestudeerden van het HBO en 25% van de afgestudeerden van het WO anderhalf jaar na afstuderen op zoek is naar een andere functie. Verder zijn wat dit betreft de verschillen tussen de onderscheiden overheidssectoren, zowel op laag/middelbaar niveau als op HBO en WO-niveau klein. Alleen het WO-niveau laat statistisch significante verschillen zien tussen overheidssectoren in het percentage afgestudeerden dat op zoek is naar een andere functie. WO-afgestudeerden die werken binnen het *hogere onderwijs* blijken relatief gezien minder vaak op zoek te zijn naar een andere baan. Veel WO-afgestudeerden die werken in het *hogere onderwijs* zijn AIO. Deze zijn anderhalf jaar na afstuderen nog niet gepromoveerd en zijn voorlopig nog niet op zoek zijn naar een andere functie. WO-afgestudeerden die werken binnen het *primair/voortgezet/bve onderwijs* blijken daarentegen juist vaker dan gemiddeld op zoek te zijn naar een andere functie. Eerder is naar voren gekomen dat een deel van de WO-afgestudeerden die in het *primair/voortgezet/bve onderwijs* werkzaam zijn onder hun behaalde opleidingsniveau werken. Dit is wellicht voor veel van deze afgestudeerden een reden om op zoek te gaan naar een andere functie. Bij de andere aspecten van de baan als bruto uurloon, baanzekerheid en onvrijwillige deeltijdaanstelling scores afgestudeerden die in het *primair/voortgezet/bve onderwijs* werken namelijk niet 'slechter' dan het overheidsgemiddelde.

Verder laat tabel 3.9 verschillen zien tussen de overheid als geheel en de markt- en kwartaire sector in het percentage schoolverlaters dat op zoek is naar een andere functie. Schoolverlaters die werken in de marktsector blijken anderhalf jaar na afstuderen vaker op zoek te zijn naar een andere functie dan schoolverlaters die werken voor de overheid. Op laag/middelbaar niveau geldt dit voor schoolverlaters van de sectoren *handel en horeca* en *financiële en zakelijke dienstverlening*. Bij het HBO en WO verschillen alle marktsectoren statistisch significant van de overheid als geheel (met uitzondering van de sector *financiële en zakelijke dienstverlening* in het HBO). Daarbij is het percentage afgestudeerden dat op zoek is een andere functie hoger dan bij de overheid als geheel. Bovendien bestaan er verschillen in het

percentage schoolverlaters dat op zoek is naar een andere functie tussen de overheid en de kwartaire sector. Afgestudeerden van het WO die in de sector *zorg* en de sector *cultuur en overige dienstverlening* werken, zijn vaker dan afgestudeerden die werkzaam zijn binnen de overheid op zoek naar een andere functie. Daarnaast is het percentage HBO-afgestudeerden dat op zoek is naar een andere functie in de sector *cultuur en overige dienstverlening* hoger dan bij de overheid als geheel, en zijn schoolverlaters van laag/middelbaar niveau die werken in de sector *zorg* vaker op zoek naar een andere functie dan schoolverlaters van vergelijkbaar opleidingsniveau die werken voor de overheid.

Tabel 3.9

Percentage schoolverlaters dat momenteel op zoek is naar een andere functie naar sector^a, (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	Opleidingsniveau		
	laag/middelbaar	hbo	wo
Overheid totaal	18%	20%	25%
Rijk	-3%	-3%	3%
Gemeente	-3%	2%	5%
Provincie	x	x	8%
Primair/voortgezet/bve onderwijs	5%	-1%	6%*
Hoger onderwijs	-3%	3%	-4%**
Defensie	2%	3%	0%
Politie	-5%	x	3%
Marktsector totaal	3%*	4%**	5%**
Industrie, (land)bouw	0%	5%**	7%**
Handel en horeca	7%**	12%**	6%*
Vervoer en communicatie	0%	10%**	8%**
Financiële en zakelijke dienstverlening	4%*	2%	4%**
Kwartaire sector totaal	2%	4%*	12%**
Zorg	3%*	3%	13%**
Cultuur en overige dienstverlening	3%	7%*	10%**

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar; ^a in dit model is gecorrigeerd voor; jaar van afstuderen, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en opleidingsrichting

Wervingskanalen

Tot slot van dit hoofdstuk worden de wervingskanalen bekeken die werkgevers gebruiken bij het aantrekken van schoolverlaters. Bij de werving van gekwalificeerd personeel gaat het niet alleen om het aanbieden van goede primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, maar ook het directe wervingsbeleid is van belang. Wellicht maakt de overheid niet of nauwelijks gebruik van specifieke wervingskanalen waardoor hun concurrentiepositie niet volledig wordt benut. De effectiviteit van een wervingskanaal kan worden afgemeten aan het percentage schoolverlaters dat een werkgever via dat wervingskanaal heeft aangetrokken. Overigens mag niet worden

vergeten dat werkgevers bij het wervingsbeleid vaak een voorkeur hebben voor een specifiek kanaal en nauwelijks gebruik maken van de andere kanalen.

In tabel 3.10a zijn voor de lage/middelbare opleidingsniveaus de door werkgevers succesvol benutte wervingskanalen weergegeven. Uit deze tabel blijkt dat de personeelsadvertentie voor de overheid het belangrijkste wervingskanaal is. Een kwart van de schoolverlaters van laag/middelbaar niveau heeft door middel van een advertentie een baan bij de overheid gevonden. Dit geldt overigens niet voor alle sectoren binnen de overheid. Binnen de sector *gemeente* en de sector *politie* vinden schoolverlaters van laag/middelbaar niveau vaker via een open sollicitatie een baan. Een andere belangrijk wervingskanaal voor de overheid is een stage. Met name de sector *gemeente* en de sector *primair/voortgezet/bve onderwijs* hebben aan de hand van een stage schoolverlaters aangetrokken. Schoolverlaters van laag/ middelbaar opleidingsniveau die werkzaam zijn in het *hoger onderwijs* hebben relatief vaak een baan in deze sector gevonden vanwege eerder werk. Verder maken de sectoren *defensie* en *politie* vaak gebruik van een informatiedag om schoolverlaters te werven, en blijken vrienden en kennissen voor de sector *politie* belangrijk te zijn bij het aantrekken van personeel. Al eerder is naar voren gekomen dat binnen de overheid de sector *rijk* de meeste uitzendkrachten kent op laag/middelbaar niveau (zie tabel 3.4). Tabel 3.10a laat zien dat het *rijk* en het *hoger onderwijs* het uitzendbureau vaak succesvol benut als wervingskanaal voor schoolverlaters van laag/middelbaar niveau.

Het percentage schoolverlaters van laag/middelbaar opleidingsniveau dat via een personeelsadvertentie een baan heeft gevonden blijkt in de markt- en kwartaire sector statistisch significant lager te zijn dan in de overheid als geheel. Ook vinden schoolverlaters die werkzaam zijn in de markt- en kwartaire sector minder vaak via school of door een informatiedag een baan. In de marktsector blijken schoolverlaters daarentegen vaker door een stage, het arbeidsbureau, het uitzendbureau en vrienden of kennissen een baan te hebben gevonden. Voor de kwartaire sector geldt dat in de sector *zorg* een open sollicitatie of een stage vaker succesvol wordt benut als wervingskanaal dan in de overheid als geheel. In de sector *cultuur en overige dienstverlening* hebben schoolverlaters vaker dan schoolverlaters van de overheid een baan gevonden via het arbeidsbureau of op een andere wijze.

Tabel 3.10b geeft de door werkgevers succesvol benutte wervingskanalen voor HBO-niveau weer. Ook hier is de personeelsadvertentie voor de overheid het belangrijkste wervingskanaal om personeel aan te trekken. Dit geldt vooral voor de sectoren *rijk*, *gemeente*, en *provincie*. Daarnaast hebben relatief veel schoolverlaters die werken in de sector *rijk* en de sector *gemeente* een baan gevonden via het uitzendbureau. Verder ligt in de sector *primair/voortgezet/bve onderwijs* het percentage HBO-afgestudeerden dat door het uitzendbureau of een personeelsadvertentie een baan heeft gevonden statistisch significant lager dan bij de overheid als geheel. HBO-afgestudeerden die werken in de sector *primair/voortgezet/bve onderwijs* hebben vaker dan HBO-afgestudeerden die werken voor andere overheidssectoren door middel van vrienden en kennissen een baan gevonden. Voor de sector *hoger onderwijs* geldt dit zeker niet. HBO-afgestudeerden die werken in het

hoger onderwijs hebben het minst vaak via vrienden of kennissen een baan gevonden, maar vaker door een open sollicitatie.

Daarnaast wordt duidelijk uit tabel 3.10b dat in de marktsector het uitzendbureau vaker succesvol is benut als wervingskanaal dan in de overheid. Het percentage HBO-afgestudeerden dat door middel van het uitzendbureau is geworven, is in de marktsector 15% hoger. Verder komt naar voren dat ook in de marktsector veel HBO-afgestudeerden door een personeelsadvertentie zijn aangetrokken. Maar het percentage HBO-afgestudeerden dat via een personeelsadvertentie een baan heeft gevonden in de marktsector is 10% lager dan in de overheid als geheel. Ook voor de kwartaire sector geldt dat HBO-afgestudeerden die werken in de sector *cultuur en overige dienstverlening* vaker succesvol gebruik maken van het uitzendbureau in vergelijking met de overheid als geheel. Verder hebben HBO-afgestudeerden die werken in de sector *zorg* vooral vaker aan de hand van een open sollicitatie een baan gevonden dan HBO-afgestudeerden die werken voor de overheid.

Tabel 3.10c laat ten slotte zien via welke kanalen werkgevers afgestudeerden uit het WO hebben aangetrokken. Opnieuw geldt voor de overheid dat het percentage succesvol benutte wervingskanalen bij advertentie het hoogst is. Dit betekent dat de personeelsadvertentie voor de overheid het belangrijkste wervingskanaal is om gekwalificeerd personeel aan te trekken, ongeacht het opleidingsniveau. Verder blijkt de personeelsadvertentie voor het aantrekken van afgestudeerden van WO-niveau nog dominanter te zijn dan bij de lagere opleidingsniveau; 37% van de WO-afgestudeerden die werkzaam zijn bij de overheid hebben de baan via een advertentie gevonden. Uit tabel 3.10c komt naar voren dat de sector *provincie* het meest gebruik heeft gemaakt van dit wervingskanaal om WO-afgestudeerden aan te trekken. In de sector *hoger onderwijs* ligt het percentage WO-afgestudeerden dat door middel van een personeelsadvertentie een baan heeft gevonden echter lager dan bij de overheid als geheel. WO-afgestudeerden die werken binnen het *hoger onderwijs* hebben vaker dan WO-afgestudeerden die werken voor andere overheidssectoren via school een baan gevonden. Daarnaast is opvallend dat voor de sector *primair/voortgezet/bve onderwijs* geldt dat WO-afgestudeerden evenals HBO-afgestudeerden relatief vaak via vrienden en kennissen een baan vinden. Verder blijkt dat de personeelsadvertentie door de overheid vaker succesvol wordt benut om WO-afgestudeerden aan te trekken dan door de markt- en kwartaire sector. Het percentage WO-afgestudeerden dat door middel van een personeelsadvertentie een baan heeft bevonden is in de markt- en kwartaire sector respectievelijk 16% en 10% lager. In de marktsector en de sector *zorg* wordt vaker dan bij de overheid succesvol gebruik gemaakt van een open sollicitatie om personeel aan te trekken. Ook blijkt dat WO-afgestudeerden die werken in de markt- en kwartaire sector vaker door vrienden en kennissen aan een baan zijn gekomen dan WO-afgestudeerden die werken voor de overheid. Daarnaast wordt door de marktsector en de sector *cultuur en overige dienstverlening* het uitzendbureau vaker succesvol benut als wervingskanaal.

Tabel 3.10a

Percentage succesvol benutte wervingskanalen naar sector, lage/middelbare opleidingsniveaus (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	arbeids- bureau	uitzend- bureau	adverte- tentie	open sollicitatie	stage	via school	informa- tiedag	eerder werk	kennissen	eigen bedrijf	anders
<i>Laag/middelbaar opleidingsniveau</i>											
Overheid totaal	3%	11%	25%	15%	16%	5%	4%	5%	8%	0%	7%
Rijk	0%	8%**	-9%*	13%**	1%	-5%**	-4%*	-5%*	4%	0%	-2%
Gemeente	2%	1%	11**	-12%**	10%**	-5%*	-4%*	3%	-1%	0%	-4%
Provincie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Primair/voortgezet/bve onderwijs	4%**	-3%	4%	-7%*	11%**	-2%	-4%*	-2%	1%	0%	-3%
Hoger onderwijs	-2%	8%*	-9%	-8%*	2%	2%	-4%*	11%**	-1%	0%	-3%
Defensie	-3%*	-4%*	5%	6%*	-14%**	7%**	7%**	-2%	-7%**	0%	5%**
Politie	-3%	-11%*	-9%	14%**	-16%**	1%	10%**	-5%	11%**	0%	8%*
Marktsector totaal	4%**	3%*	-8%**	-2%	6%**	-3%**	-4%**	-2%	5%**	0%	0%
Industrie, (land)bouw	2%	6%**	-11%**	-5%**	10%**	-3%**	-3%**	-3%**	4%**	0%	2%
Handel en horeca	5%**	-4%**	-7%**	1%	4%*	-4%**	-4%**	0%	8%**	0%	0%
Vervoer en communicatie	1%	9%**	-11%**	2%	4%	-3%**	-4%**	-1%	4%*	0%	-1%
Financiële en zakelijke dienstverlening	5%**	9%**	-5%**	-5%**	5%*	-2%**	-4%**	-4%**	1%	0%	-2%
Kwartaire sector totaal	2%	-6%**	-7%**	12%**	8%**	-3%**	-4%**	-1%	-1%	0%	0%
Zorg	1%	-7%**	-7%**	15%**	8%**	-3%**	-4%**	-1%	-2%	0%	-1%
Cultuur en overige dienstverlening	8%**	-3%	-7%**	-3%	4%	-5%**	-4%**	0%	3%	0%	5%**

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

* statistisch significant op 5%-niveau; ** statistisch significant op 1%-niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

Tabel 3.10b

Percentage succesvol benutte wervingskanalen naar sector hbo-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	arbeids- bureau	uitzend- bureau	adver- tentie	open sollicitatie	stage	via school	informa- tiedag	eerder werk	kennissen	eigen bedrijf	anders
<i>Hbo-niveau</i>											
Overheid totaal	3%	5%	29%	17%	19%	4%	0%	4%	8%	0%	10%
Rijk	0%	12%**	9%**	-6%**	-4%	-2%*	1%	-2%	-3%	0%	-5%*
Gemeente	-3%*	19%**	11%**	-11%**	-10%**	2%	0%	0%	-4%*	0%	-4%*
Provincie	-3%	5%	27%*	-14%	-13%	-1%	0%	-4%	0%	0%	3%
Primair/voortgezet/bve onderwijs	1%**	-3%**	-2%**	1%	1%**	0%	0%	0%	2%**	0%	1%**
Hoger onderwijs	-3%*	-1%	1%	8%**	0%	3%**	0%	1%	-6%**	0%	-1%
Defensie	-3%	9%	0%	0%	-5%	-2%	3%	3%	-4%	0%	-1%
Politie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Marktsector totaal	-1%**	15%**	-10%**	-1%	-3%**	-1%**	2%**	-2%**	1%*	0%	-1%
Industrie, (land)bouw	-2%*	22%**	-11%**	-4%**	-2%*	-2%**	1%*	-2%**	0%	0%	0%
Handel en horeca	-1%**	13%**	-4%*	-6%**	-4%**	-1%*	0%	1%	4%**	0%	-2%
Vervoer en communicatie	-1%*	18%**	-10%**	2%	-5%*	-3%**	2%**	0%	-2%	0%	0%
Financiële en zakelijke dienstverlening	-1%**	13%**	-11%**	1%	-2%**	-1%*	3%**	-2%**	2%**	0%	0%
Kw artaire sector totaal	0%	3%**	-5%**	5%**	0%	-1%**	0%	2%**	0%	0%	-3%**
Zorg	0%	2%**	-5%**	7%**	0%	-1%*	0%	1%*	0%	0%	-3%**
Cultuur en overige dienstverlening	0%	8%**	-4%	-3%	-3%	-1%	0%	4%**	0%	0%	-1%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

* statistisch significant op 5%-niveau; ** statistisch significant op 1%-niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

Tabel 3.10c

Percentage succesvol benutte wervingskanalen naar sector, wo-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	arbeids- bureau	uitzend- bureau	adver- tentie	open sollicitatie	stage	via school	informa- tiedag	eerder werk	kennissen	eigen bedrijf	anders
<i>Wo-niveau</i>											
Overheid totaal	1%	5%	37%	15%	8%	15%	1%	5%	5%	0%	7%
Rijk	0%	4%**	12%**	-2%	0%	-12%**	1%	-1%	0%	0%	-2%
Gemeente	0%	13%**	8%*	-6%	-3%	-13%**	1%	1%	0%	0%	0%
Provincie	5%*	-2%	31%**	-12%	-2%	-10%	-1%	-2%	-2%	0%	-5%
Primair/voortgezet/bve onderwijs	4%**	1%	2%	-3%	-4%	-13%**	-1%	1%	6%**	0%	6%**
Hoger onderwijs	-1%**	-5%**	-7%**	2%	1%	11%**	-1%**	0%	-1%*	0%	0%
Defensie	2%	3%	-9%	10%	0%	-13%*	5%*	0%	0%	0%	-2%
Politie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Marktsector totaal	0%	6%**	-16%**	13%**	3%*	-12%**	4%**	-2%**	4%**	0%	0%
Industrie, (land)bouw	0%	10%**	-18%**	10%**	5%**	-13%**	4%**	-1%	1%	0%	1%
Handel en horeca	-1%	8%**	-16%**	2%	2%	-13%**	2%	1%	11%**	0%	3%
Vervoer en communicatie	-1%	9%**	-18%**	17%**	-1%	-15%**	6%**	-1%	3%	0%	0%
Financiële en zakelijke dienstverlening	0%	5%**	-16%**	14%**	3%**	-11%**	4%**	-2%**	5%**	0%	0%
Kwartaire sector totaal	0%	2%	-10%**	13%**	3%	-13%**	-1%	1%	4%**	0%	0%
Zorg	0%	0%	-12%**	20%**	3%	-13%**	-1%	1%	4%**	0%	0%
Cultuur en overige dienstverlening	1%	7%**	-6%	-2%	2%	-13%**	0%	2%	5%**	0%	2%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

* statistisch significant op 5%-niveau; ** statistisch significant op 1%-niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

4 Benodigde competenties, bijscholing en werkoriëntaties

In dit hoofdstuk wordt de concurrentiepositie van de overheid besproken voor wat betreft de aansluiting van de competenties die in de opleiding zijn verworven. Daarnaast wordt ingegaan op de vraag of schoolverlaters een tekort aan competenties hebben ervaren of juist niet. Tevens wordt de deelname aan bijscholing en de redenen om bijscholing te volgen behandeld. Een laatste onderwerp dat aan de orde komt betreft de werkaspecten die afgestudeerden van het HBO en WO belangrijk vinden bij het werk.

4.1 Competenties

Competenties afgestudeerden van het HBO

Welke competenties afgestudeerden in het hoger onderwijs te weinig dan wel voldoende hebben verworven zal in deze paragraaf aan de orde komen. Vervolgens zal worden besproken of ze genoemde competenties vaak gebruiken in de praktijk. Eerst zullen de resultaten met betrekking tot HBO-afgestudeerden worden beschreven, waarna de bevindingen die betrekking hebben op afgestudeerden van het WO zullen worden besproken.

Bijlage 2, tabel B.6a laat zien welke competenties HBO-afgestudeerden te weinig in de opleiding hebben verworven. Circa eenderde van de HBO-afgestudeerden werkzaam bij de overheid is van mening dat competenties op het gebied van computergebruik, communicatieve vaardigheden, plannen en organiseren en omgaan en inspelen op veranderingen te weinig in de opleiding heeft gehad. HBO-afgestudeerden die in de marktsector werken zijn een andere mening toegedaan. Zij vinden met name dat leidinggeven onvoldoende in de opleiding aan bod is geweest. Bovendien vinden de afgestudeerden van het HBO werkzaam in de marktsector minder vaak dat computergebruik, werken in teamverband en communicatieve vaardigheden onvoldoende aan bod zijn geweest dan HBO'ers die in de overheidssector werken.

Afgestudeerden van het HBO die in de kwartaire sector werken geven relatief vaker aan dat zij vakkennis en leidinggeven te weinig in de opleiding hebben gehad dan afgestudeerde HBO'ers die in de overheidssector werken. Aanzienlijk minder vaak wordt door afgestudeerden in de kwartaire sector aangegeven dat zij te weinig communicatieve vaardigheden in de opleiding hebben genoten.

Naast een tekort aan competenties in de opleiding is afgestudeerden gevraagd aan te geven welke competenties in de opleiding voldoende aan bod zijn geweest. De bevindingen ten aanzien van deze vraag worden gepresenteerd in tabel B.6b in bijlage 2. De percentages in deze tabel laten zien dat HBO-afgestudeerden gemeenschappelijk zijn in hun oordeel over verworven competenties als kennis, vakspecifieke methoden en technieken, communicatieve vaardigheden en computergebruik. Deze competenties hebben zij in voldoende mate in de opleiding genoten.

Echter er is een opvallend verschil tussen HBO afgestudeerden werkend bij de overheid en degenen die werken in de marktsector. Zij die in de marktsector werkzaam zijn geven minder vaak aan dat vakkennis, vakspecifieke methoden en technieken en creativiteit voldoende zijn aangeboden in de opleiding. Ten aanzien van computergebruik, met cijfers om kunnen gaan en werken in teamverband geven HBO-afgestudeerden die in de marktsector werken vaker aan dat deze in de opleiding voldoende aan bod zijn geweest.

Een ander opvallende verschil tussen HBO'ers in de overheidssector en HBO'ers in de marktsector is dat er door afgestudeerden werkzaam in de marktsector ten aanzien van communicatieve vaardigheden vaker aangegeven wordt dat deze voldoende in de opleiding zijn aangeboden dan door afgestudeerden die in de overheidssector werken. Alleen afgestudeerden die in de *industrie en landbouw* werken verschillen niet van diegenen die bij de overheid werken.

Afgestudeerden van de kwartaire sector noemen vakkennis minder vaak als zijnde voldoende aan bod geweest dan afgestudeerden van de overheidssector. Terwijl communicatieve vaardigheden vaker door de kwartaire sector worden genoemd. Afgestudeerden in de *zorg* vinden minder vaak dat computergebruik voldoende in de opleiding is aangeboden dan zij die bij de overheid werken.

In tabel B.6c (bijlage 2) worden de competenties gepresenteerd waarvan HBO-afgestudeerden naar eigen zeggen veel gebruik maken in hun functie. De competenties waarvan minder dan de helft van de afgestudeerde HBO'ers die bij de overheid werken veel gebruik maakt zijn met cijfers om kunnen gaan, leidinggeven en internationale oriëntatie. Het defensiepersoneel maakt vaker gebruik van computers en internationale oriëntatie dan de rest van het overheidspersoneel. De bevinding dat er relatief weinig gebruik van computers wordt gemaakt in de overheidssector wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door afgestudeerde HBO'ers die in het *primair, voorgezet of bve onderwijs* en het *hoger onderwijs* werken. Overheidspersoneel werkzaam in het *primair, voorgezet of bve onderwijs* zegt overigens vaker gebruik te maken van leidinggevende competenties dan afgestudeerde HBO'ers in alle andere sectoren. Competenties zoals bijvoorbeeld communicatieve vaardigheden, werken in teamverband, plannen en organiseren en zelfstandigheid wordt door het merendeel van de afgestudeerde HBO'ers bij de overheid veelvuldig in de praktijk gebruikt.

Competenties waarbij HBO'ers die in de overheidssector werken vaker gebruik maken dan degenen die in de marktsector werken zijn vakkennis, vakspecifieke methode en technieken, werken in teamverband, plannen en organiseren en creativiteit. HBO'ers die in de marktsector werken gebruiken over de gehele linie vaker computers en cijfermatig materiaal dan HBO'ers die bij de overheid werken. Afgestudeerden van het HBO die in de kwartaire sector werkzaam zijn gebruiken minder vaak de competenties met cijfers om kunnen gaan, leidinggeven en plannen en organiseren.

De competenties die in de opleiding onvoldoende aan bod zijn geweest, maar relatief vaak gebruikt worden in de overheidssector, zijn communicatieve vaardigheden, plannen en organiseren en omgaan en inspelen op veranderingen.

Competenties van afgestudeerden van het WO

In tabel B.7a worden de bevindingen gepresenteerd over de tekorten aan competenties van afgestudeerden van het WO. Rond eenderde van de academici die bij de overheid werkzaam is, blijkt van mening te zijn dat computergebruik, communicatieve vaardigheden en plannen en organiseren in de opleiding te weinig aan bod zijn geweest. Daarnaast vinden WO-afgestudeerden dat er in de opleiding te weinig aandacht is geweest aan leidinggevende competenties. Academici die in de marktsector werkzaam zijn vinden statistisch significant minder vaak dat computergebruik onvoldoende in de opleiding aan bod is geweest. Zij vinden wel vaker dan academici die bij de overheid werken, dat communicatieve vaardigheden en leidinggeven te weinig aan bod geweest zijn.

Tabel B.7b laat zien dat voor het merendeel van de WO-afgestudeerden dat bij de overheid werkt van mening is dat zij vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken tijdens de opleiding voldoende hebben verworven. Academici die in de marktsector werken vinden net als de academici die werkzaam zijn bij de overheid dat zelfstandigheid tijdens de opleiding voldoende aan bod is geweest. Zij vinden echter minder vaak dan het overheidspersoneel dat vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken voldoende aan bod zijn geweest tijdens de opleiding. Daarnaast vinden afgestudeerden in de marktsector minder vaak dat communicatieve vaardigheden voldoende aan bod zijn geweest in de opleiding. Wat zij vaker in de opleiding hebben gehad is de competentie met cijfers kunnen werken. Afgestudeerden in de sector *cultuur en overige dienstverlening* geven minder vaak aan dat zij vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken voldoende in de opleiding hebben verworven dan diegenen die bij de overheid werken. Afgestudeerden werkend in de *zorg* vinden vaker dan het overheidspersoneel dat zelfstandigheid voldoende aan bod is geweest.

Tabel B.7c geeft de competenties weer die WO-afgestudeerden vaak gebruiken in de praktijk. De meeste WO-afgestudeerden die in de overheidssector werken zeggen de hier gepresenteerde competenties vaak te gebruiken. De drie competenties waarvan minder dan de helft zegt dat zij deze vaak gebruiken zijn: met cijfers om kunnen gaan, leidinggeven en internationale oriëntatie. Afgestudeerden van het WO die bij de overheid werkzaam zijn gebruiken vaker vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken dan afgestudeerden die in de marktsector werken. Daarentegen gebruiken WO-afgestudeerden die in de marktsector werken vaker de competenties met cijfers om kunnen gaan, communicatieve vaardigheden, werken in teamverband en omgaan en inspelen op veranderingen dan zij die bij de overheid werken.

Afgestudeerden van het WO die werkzaam zijn in de kwartaire sector gebruiken net als degenen die in de marktsector werken vaker communicatieve vaardigheden dan zij die in de overheidssector werken. Bovendien hebben afgestudeerden in de

kwartaire- en marktsector vaker te maken met de competentie omgaan en inspelen op veranderingen. Een laatste verschil heeft betrekking op het computergebruik, zowel in de *zorgsector* als in het *primaire, secondaire en bve-onderwijs* wordt minder vaak gebruik gemaakt van computers dan in de andere sectoren.

Volgens afgestudeerde academici die in de overheidssector werken zijn de competenties die vaak gebruikt worden maar tijdens de opleiding onvoldoende aan bod zijn geweest: computergebruik, communicatieve vaardigheden en plannen en organiseren.

4.2 Bijscholing

In tabel 4.1 wordt de bijscholing gepresenteerd die afgestudeerden van het lager, middelbaar en hoger onderwijs in de laatste vier weken voor de afname van de enquête gevolgd hebben. Uit de tabel blijkt dat schoolverlaters van het laag/middelbaar niveau vaker bijscholing hebben gevolgd dan afgestudeerden van het hoger onderwijs. Met name bij de overheidssector en in het bijzonder bij *defensie* wordt vaak bijscholing gevolgd. Bij de politie daarentegen volgen minder schoolverlaters van het laag en middelbaar onderwijs bijscholing. In de marktsector en in de kwartaire sector wordt minder vaak aan bijscholing gedaan dan in de overheidssector. Alleen in de sector financiële en zakelijke dienstverlening wordt niet minder bijscholing gevolgd dan in de overheidssector.

Tabel 4.1

Percentage schoolverlaters dat in de laatste vier weken bijscholing heeft gevolgd of nog volgt naar sector, 1999/2000 (gecontroleerd voor geslacht, jaar van afstuderen, leeftijd en opleidingsniveau/richting) (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal)

Sector	Opleidingsniveau		
	laag/middelbaar	hbo	wo
Overheid totaal	31%	20%	17%
Rijk	-14*	17%**	12%**
Gemeente	7%	13%**	5%
Provincie	x	1%	7%
Rechterlijke macht	0%	5%	6%
Onderwijs	-5%	-2%**	-5%**
Defensie	13%**	13%*	6%
Politie	-20%**	x	x
Marktsector totaal	-9%**	3%*	10%**
Industrie, (land)bouw	-13%**	0%	8%**
Handel en horeca	-11%**	-5%**	5%
Vervoer en communicatie	-6%**	1%	6%*
Financiële en zakelijke dienstverlening	-3%	7%**	12%**
Kwartaire sector totaal	-14%**	-4%**	-1%
Zorg	-16%**	-4%*	-1%
Cultuur en overige dienstverlening	-10%**	-7%**	-1%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquêtes

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

Bij afgestudeerden van het HBO die werkzaam zijn in de overheidssector volgen afgestudeerden die bij *het rijk, de gemeente en defensie* werken relatief vaker bijscholing dan het overig overheidspersoneel. In de marktsector wordt met name door afgestudeerden die in de sector *financiële en zakelijke dienstverlening* werken meer aan bijscholing gedaan. HBO'ers die in de kwartaire sector werken, volgen net als degenen met een laag en middelbaar opleidingsniveau het minst vaak bijscholing.

Uit tabel 4.1 blijkt verder dat WO-afgestudeerden minder vaak bijscholing volgen dan afgestudeerden met een laag, middelbaar of HBO niveau. WO-afgestudeerden doen het meest aan bijscholing als zij bij het *rijk* en in de *financiële en zakelijke dienstverlening* werken. Afgestudeerden die in *het hoger onderwijs* werken, volgen het minst vaak bijscholing. Ook zij die in de kwartaire sector werken doen niet vaker aan bijscholing dan afgestudeerden die bij de overheid werken.

Tabel B.8 van bijlage 2 laat zien dat de belangrijkste reden waarom HBO-afgestudeerden bijscholing hebben gevolgd, is, dat zij zich verder willen specialiseren. Afgestudeerden die bij het rijk werken geven dat minder vaak als reden op dan de andere HBO'ers die bij de overheid werken. Een tweede reden om bijscholing te volgen is dat de werkgever het verplicht stelde. Dit geldt met name voor HBO-afgestudeerden die bij het rijk werken. Zij die bij de gemeente dan wel bij het hoger onderwijs werken geven dit relatief minder vaak op als reden. Een derde reden om bijscholing te volgen is het wegwerken van een tekort aan kennis en vaardigheden.

De redenen waarom afgestudeerden van het WO bijscholing volgen worden gepresenteerd in de bijlage in tabel B.9. Afgestudeerden van het WO geven als belangrijkste reden op dat zij een tekort aan kennis en vaardigheden willen wegwerken. Afgestudeerden die in de overheidssector werken geven deze reden vaker op dan afgestudeerden die in de marktsector en in de kwartaire sector werken. De tweede reden om bijscholing te volgen is het zich verder kunnen specialiseren. Afgestudeerden van het WO die in de overheidssector werken noemen dit iets vaker als reden dan WO'ers die in de marktsector werken. Met name WO'ers die in het *hoger onderwijs* werken geven dit vaak op als reden. WO afgestudeerden die in de *zorgsector* werken noemen het specialiseren vaker dan afgestudeerden die in de andere twee sectoren werken. De derde reden om bijscholing te volgen is dat de werkgever het verplicht heeft gesteld. Deze reden komt het meest voor in de marktsector en dan met name bij afgestudeerde WO'ers die in *de financiële en zakelijke dienstverlening* werken.

4.3 Werkaspecten

Tabel B.10a geeft een overzicht van aspecten die afgestudeerden van het HBO belangrijk vinden in het werk. De resultaten laten zien dat de meeste van de ondervraagde HBO-afgestudeerden uitdaging, zelfstandigheid en verantwoordelijkheid belangrijk vinden in hun werk. Daarnaast bestaat er een statistisch significant verschil tussen afgestudeerden van het HBO die in de overheidssector werken en HBO'ers die in de marktsector werkzaam zijn. Afgestudeerden van de HBO die bij de

overheid werken vinden aspecten als een vaste baan, maatschappelijk nut en creativiteit aanzienlijk belangrijker dan HBO-afgestudeerden die in de marktsector werken. Wat HBO-afgestudeerden in de marktsector belangrijker vinden in hun baan dan zij die in de marktsector en in de zorgsector werken is de hoogte van het inkomen. Afgestudeerden van het HBO die in de sector *cultuur en overige dienstverlening* werken vinden minder vaak een vaste baan en maatschappelijk nut belangrijk dan afgestudeerde HBO'ers die in de overheidssector werken.

In tabel B.10b wordt een overzicht gepresenteerd van de werkaspecten waarvan WO-afgestudeerden aangeven hoe belangrijk zij deze vinden in hun werk. WO-afgestudeerden uit de overheid-, markt-, en kwartaire sector vinden afwisseling, uitdaging en zelfstandigheid de belangrijkste werkaspecten. Afgestudeerde WO'ers in de overheidssector en in de kwartaire sector vinden net als de HBO'ers maatschappelijk nut erg belangrijk, terwijl degene die in de marktsector werken dat een minder belangrijk aspect van hun werk vinden. Eveneens net als de HBO-afgestudeerden in de marktsector vinden ook WO'ers die in de marktsector werken hoog inkomen een zeer belangrijk aspect van het werk in tegenstelling tot afgestudeerden die in de overheidssectoren in de kwartaire sector werken. Afgestudeerden van het WO die in de zorgsector werken vinden vaker maatschappelijk nut een belangrijk aspect van het werk.

Literatuur

- Brown, C. & Medoff, J. (1989). The employer size-wage effect. *Journal of Political Economy*, 97, 1027-1059.
- Kersten, A., Oeij, P., Breedveld, M. & Klomps, A. (1996). *Beweegredenen. De relatie tussen arbeidsvoorwaarden en baanmobiliteit*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties (2001). *De Arbeidsmarkt in de collectieve sector. Investeren in mensen en kwaliteit*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties.
- Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (2000). *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 1999. Statistische Bijlage*. ROA-R-2000/7B. Maastricht: ROA.
- Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (2001). *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2000. Statistische Bijlage*. ROA-R-2001/73B. Maastricht: ROA.
- Welters, R., Willems, E. & Wolbers, M. (1999). *De positie van de overheid als werkgever op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties.

Bijlage 1

Tabel B.1	Opleidingsindeling op basis van SOI-code 1978 (in codes)	44
Tabel B.2	Sectorindeling op basis van de SBI-code 1993 voor de markt- en kwartaire sector (in codes)	47
Tabel B.3	Sectorindeling op basis van de SBI-code 1993 voor de markt- en kwartaire sector (in benamingen)	47
Tabel B.4	Gewogen uitstroomcijfers (in aantallen) vanuit 36 opleidingen naar 14 verschillende sectoren, 1999/2000	48
Tabel B.5	Gewogen uitstroomcijfers (in percentages) vanuit 36 opleidingen naar 14 verschillende sectoren, 1999/2000	50

Tabel B.1
Opleidingsindeling op basis van SOI-code 1978 (in codes)

Opleiding	SOI-code 1978
Primair onderwijs VBO, MAVO	00000-20199 30100-30199 30637, 32100-32999 33610-33615, 33617-33629 33616, 33631, 33633 33638, 33635, 33641 33650-33659, 33660-33669 33676, 33677, 34430 38140, 38340, 34100-34399 33100-33199, 33642-33649, 33670-33672, 33674-33675, 33678-33684, 33686-33699 33673, 33685, 36110-36699 30667, 30671, 35100-35499, 37100-37199, 38100-38139, 38180-38199, 38330 39100-39399 30690, 31100-31199, 31610, 38430, 38600-38699, 39800-39999
HAVO/VWO MBO/LLW landbouw en veeteelt, milieu en groene ruimte	40100-40199 42110-42129, 42150-42169, 42188-42199, 42220-42999 42130, 42175, 42183
MBO/LLW techniek	43100-43199, 45210-45219 43611-43615, 43618-43619, 43811-43815, 43818-43819 43623-43625, 43823-43825 43616, 43816, 42210, 43631 43633, 43638, 43643 43647-43648, 43833, 43838 43843, 43847-43848, 44231 44250-44299, 43635, 43835 45280, 43641, 43649, 43841 43645, 43646, 43650-43659 43850-43859, 43660-43669 43867-43869, 43674, 43675 43678, 43679, 43874, 43875 43878, 43879, 43676, 43876 43677, 43877 40657, 44100-44199, 44210, 44238-44241, 44248, 44300-44999 43671-43673, 43682, 43688-43699, 43888-43999
MBO/LLW dienstverlening en gezondheidszorg	45118, 45138, 45160 45220, 45120, 45380 45230-45239, 47100-47199 41610, 45430, 45480, 48110-48129, 48180-48199, 48320 48130, 48330, 48140, 48340 40667, 45140-45159, 45161-45179, 45181-45199, 45240-45249, 45410, 45900

Tabel B.1 (vervolg)
Opleidingsindeling op basis van SOI-code 1978 (in codes)

Opleiding	SOI-code 1978
MBO/LLW administratie/secretariaat	46110, 46133, 46138, 46141, 46148, 46180-46199, 46600-46629, 46690
MBO/LLW economie, financieën en automatisering	45180, 45310, 46131 43617, 43685, 43817, 43885, 46143, 46150-46159, 46280 46142, 46120-46129 46220, 46135
MBO openbare orde en veiligheid	46145, 46630, 46146
MBO overig	49100-49799
HBO lerarenopleiding basisonderwijs	40617-40656, 40658, 40670-40699, 41110-41199, 46240, 48400-48699, 49800-49999
HBO lerarenopleiding talen	40611, 50611-50617, 50690-50699, 60611-60617, 60692
HBO lerarenopleiding natuur en techniek	50620-50625, 50628, 50629, 60620-60625, 60628, 60629, 70621-70625, 70628, 70629
HBO lerarenopleiding economie en maatschappij	50630-50659, 60630-60659, 70630-70635
HBO lerarenopleiding lichamelijke opvoeding	50626, 50627, 50660-50666, 57181, 60626, 60627, 60660-60666, 70626, 70627, 70660-70666
HBO lerarenopleiding medisch en verzorging	50667, 60667
HBO lerarenopleiding expressie	50670-50679, 60670-60679
HBO tolk en vertaler	50680-50689, 60680-60689, 70680-70689
HBO landbouw	51100-51199
HBO techniek	52110, 52158 52128-52130, 52171-52299, 52900, 53677, 53678 53140, 53149, 53160, 55210, 55220 53610-53619, 53810-53819 53620-53629, 53820-53829 53631-53649, 53830-53849 53110-53139, 53150, 53170-53190, 53650-53651, 53653-53655, 53682, 53683 53652, 56135, 53670-53676 54100-54999
HBO paramedisch	55120, 55380 55140-55149, 55151, 55153, 55180, 55238 55420, 58180, 55241-55243 55110-55119, 55130-55133, 55160, 55190-55199, 55231, 55248, 55280, 55480
HBO economie	56110, 56133, 56138, 56210, 56240, 56249, 56630 56143-56180, 56142 56611-56629, 56690 55310, 56131 52310, 52350, 52380, 56120, 56220

Tabel B.1 (vervolg)
Opleidingsindeling op basis van SOI-code 1978 (in codes)

Opleiding	SOI-code 1978
HBO sociaal-cultureel	56141, 57120 51610, 57111, 57115-57119, 57188-57199 57113, 57130 57141, 57143, 57145-57165
HBO kunst	58610-58640, 58680-58699, 68610
HBO openbare orde en veiligheid	59100-59499
HBO overig	53685-53699, 53868, 53885, 53900,56190-56199, 58110-58125, 58190, 58340, 58900-58999, 59900-59999
WO letteren en theologie	61100-61199, 71100-71199 61610, 71610
WO landbouw en milieukunde	62110-62130, 62158, 62170-62180, 62182-62189, 62200-62999, 72175
WO wiskunde en natuurwetenschappen	63110-63199, 63631, 63670-63688, 73110-73199, 73674, 73675
WO techniek	63613-63618, 63818, 73618 63623-63625, 73623 62181, 63643-63649, 73645-73648 63650-63651, 63653-63659, 72181, 73650-73651, 73653-73659
WO medisch	63652, 66135, 73652, 76135 65111, 65160, 75111, 75160 65131, 75131 65200-65299, 75200-75299
WO economie	66110, 66141-66219, 66221-66240, 76110, 76141-76219 66120, 66220, 76120
WO rechten en bestuurskunde	66133, 66630, 76133, 76630 66118, 66610-66629, 66631-66699, 76118, 76610-76629
WO sociaal-cultureel	65148, 65180-65199, 67120, 67130, 67141-67188, 68110, 68180, 75148, 75151, 75180, 77130, 77141-77188
WO kunst	67110-67119, 67190, 77113 68640
WO overig	63690, 63900, 65380, 65480, 65900, 68690, 69150-69999

Tabel B.2

Sectorindeling op basis van de SBI-code 1993 voor de markt- en kwartaire sector (in codes)

Sector	SBI-codenaam 1993
Marktsector totaal:	
Industrie, (land)bouw	010000 t/m 455000
Handel en horeca	500000 t/m 555200
Vervoer en communicatie	600000 t/m 642000
Financiële en zakelijke dienstverlening	650000 t/m 748460
Kwartaire sector totaal:	
Zorg	850000 t/m 851100, 851120 t/m 853350
Cultuur en overige dienstverlening	750000, 751300, 752000, 753000 t/m 753040 802240, 804000, 804200, 804230, 804231 900000, 900010, 900020, 900030, 900040 910000 t/m 990003

Tabel B.3

Sectorindeling op basis van de SBI-code 1993 voor de markt- en kwartaire sector (in benamingen)

Sector	SBI-code 1993
Marktsector totaal:	
Industrie, (land)bouw	Landbouw, jacht en bosbouw Visserij Winning van delfstoffen Industrie Productie en distributie van elektriciteit, aardgas en water
Handel en horeca	Bouwnijverheid Reparatie van consumentenartikelen en handel Horeca
Vervoer en communicatie	Vervoer, opslag en communicatie
Financiële en zakelijke dienstverlening	Financiële instellingen Verhuur van en handel in onroerend goed, verhuur van roerende goederen en zakelijke dienstverlening
Kwartaire sector totaal:	
Zorg	Zorg (exclusief academische ziekenhuizen)
Cultuur en overige dienstverlening	Milieudienstverlening, Cultuur, recreatie en overige dienstverlening Particuliere huishoudens met personeel in loondienst Extra-territoriale lichamen en organisaties

Tabel B.4

Gewogen uitstroomcijfers (in aantallen) vanuit 36 opleidingen naar 14 verschillende sectoren, 1999/2000

Opleiding	Markt- sector totaal	Indus- trie	Handel horeca	Vervoer en commu- nicatie	Fin. en zak. dienst- verl.	Kwar- taire sector totaal	Zorg	Cultuur en overige dienstv.	Over- heid totaal	Rijk	Ge- meente	Pro- vincie	Rech- terlijke macht	Onder- wijs	De- fensie	Politie	Totaal
<i>Laag/middelbaar:</i>																	
Basisonderwijs																	
VBO, MAVO	9726	4333	4391	439	562	464	150	314	683	44	95	x	54	37	430	15	10873
HAVO, VVO	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
MBO/LLW landbouw en veeteelt, milieu en groene ruimte	2634	1324	1069	59	181	379	166	213	149	17	103	x	x	15	x	x	3162
MBO/LLW techniek	23627	16637	2879	1956	2156	619	381	237	894	55	204	15	21	244	330	24	25139
MBO/LLW dienstverlening en gezondheidszorg	7203	494	5659	215	835	17039	14745	2294	1178	29	66	x	86	851	104	41	25420
MBO/LLW administratie/secretariaat	8154	1647	2104	696	3707	691	315	376	572	71	70	x	86	269	35	32	9416
MBO/LLW economie, financiën en automatisering	9596	850	6515	940	1290	444	169	275	313	21	24	x	x	105	92	71	10353
MBO openbare orde en veiligheid	64	x	x	37	23	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	68
MBO overig	x	x	x	x	x	627	627	x	x	x	x	x	x	x	x	x	642
<i>Hbo:</i>																	
HBO lerarenopleiding																	
basisonderwijs	161	18	31	31	81	77	52	25	6155	x	x	x	x	6146	x	x	6394
HBO lerarenopleiding talen	220	39	20	17	143	33	16	17	586	x	x	x	x	570	x	x	839
HBO lerarenopleiding natuur en techniek	133	23	x	x	91	x	x	x	439	x	x	x	x	426	x	x	583
HBO lerarenopleiding economie en maatschappij	282	18	33	46	184	97	38	59	618	x	x	x	x	608	x	x	998
HBO lerarenopleiding lichamelijke opvoeding	49	10	x	x	33	79	17	62	520	x	x	x	x	505	x	x	648

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête; x onvoldoende gegevens beschikbaar

Tabel B.4 (vervolg)

Gewogen uitstroomcijfers (in aantallen) vanuit 36 opleidingen naar 14 verschillende sectoren, 1999/2000

Opleiding	Markt- sector totaal	Indus- trie	Handel horeca	Vervoer en commu- nicatie	Fin. en zak. dienst- verl.	Kwar- taire sector totaal	Zorg	Cultuur en overige dienstv.	Over- heid totaal	Rijk	Ge- meente	Pro- vincie	Rech- terlijke macht	Onder- wijs	De- fensie	Politie	Totaal
HBO lerarenopleiding medisch en verzorging	54	x	x	23	27	29	25	x	68	x	x	x	x	66	x	x	151
HBO lerarenopleiding expressie	172	63	24	22	63	129	24	105	313	x	x	x	x	304	x	x	614
HBO tolk en vertaler	93	35	x	x	47	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	108
HBO landbouw	1409	507	116	41	745	115	20	94	234	86	73	23	x	49	x	x	1757
HBO techniek	10195	3909	380	784	5122	366	270	95	765	140	139	x	x	403	76	x	11325
HBO paramedisch	483	165	149	25	143	4691	4636	55	695	x	26	x	19	619	25	x	5869
HBO economie	15150	2667	1937	1445	9100	646	176	470	737	260	189	16	40	174	49	x	16533
HBO sociaal-cultureel	3672	736	401	358	2177	4234	3611	623	931	104	293	x	231	239	35	15	8837
HBO kunst	589	74	121	x	389	244	16	228	34	x	x	x	x	29	x	x	866
HBO openbare orde en veiligheid	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
HBO overig	1342	124	649	66	503	52	22	30	48	x	x	x	x	31	x	x	1443
Wo:																	
WO letteren en theologie	1583	354	140	114	975	419	119	300	954	164	46	x	15	697	17	x	2956
WO landbouw en milieukunde	477	91	16	x	365	81	17	64	208	54	23	15	x	114	x	x	767
WO wiskunde en natuurwetenschappen	2305	683	88	170	1365	140	53	87	1337	90	x	x	x	1219	x	x	3782
WO techniek	2523	689	28	154	1651	24	x	15	370	47	66	x	x	220	26	x	2917
WO medisch	479	61	326	x	91	1987	1917	70	987	17	x	x	x	904	53	x	3453
WO economie	5573	850	335	448	3941	137	48	88	505	193	34	x	x	242	x	x	6215
WO rechten en bestuurskunde	2907	111	57	111	2628	314	78	235	1253	413	228	28	316	182	51	34	4473
WO sociaal-cultureel	2827	295	139	195	2197	1705	1250	455	1872	311	264	x	70	1160	32	21	6404
WO kunst	160	19	30	x	99	208	x	200	67	x	x	x	x	43		x	435
WO overig	138	36	x	x	90	191	176	15	183	x	x	x	x	166	x	x	512
Totaal (laag/middelbaar,hbo,wo)	113994	36873	27676	8435	41004	36282	29157	7121	23677	2154	2041	190	958	16637	1414	285	17953

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête; x onv oldoende gegevens beschikbaar

Tabel B.5

Gewogen uitstroomcijfers (in percentages) vanuit 36 opleidingen naar 14 verschillende sectoren, 1999/2000

Opleiding	Markt- sector totaal	Indus- trie	Handel horeca	Vervoer en commu- nicatie	Fin. en zak. dienst- verl.	Kwar- taire sector totaal	Zorg	Cultuur en overige dienstv.	Over- heid totaal	Rijk	Ge- meente	Pro- vincie	Rech- terlijke macht	Onder- wijs	De- fensie	Politie
<i>Laag/middelbaar:</i>																
Basisonderwijs	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
VBO, MAVO	89	40	40	4	5	4	1	3	6	0	1	x	0	0	4	0
HAVO, VWO	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
MBO/LLW landbouw en veeteelt, milieu en groene ruimte	83	42	34	2	6	12	5	7	5	1	3	x	x	0	x	x
MBO/LLW techniek	94	66	11	8	9	2	2	1	4	0	1	0	0	1	1	0
MBO/LLW dienstverlening en gezondheidszorg	28	2	22	1	3	67	58	9	5	0	0	x	0	3	0	0
MBO/LLW administratie/secretariaat	87	17	22	7	39	7	3	4	6	1	1	x	1	3	0	0
MBO/LLW economie, financiën en automatisering	93	8	63	9	12	4	2	3	3	0	0	x	x	1	1	1
MBO openbare orde en veiligheid	94	x	x	54	34	x	x	x	6	x	x	x	6	x	x	x
MBO overig	x	x	x	x	x	98	98	x	0	x	0	x	x	x	x	x
<i>Hbo:</i>																
HBO lerarenopleiding basisonderwijs	3	0	0	0	1	1	1	0	96	x	x	x	x	96	x	x
HBO lerarenopleiding talen	26	5	2	2	17	4	2	2	70	x	x	x	x	68	x	x
HBO lerarenopleiding natuur en techniek	23	4	x	x	16	x	x	x	75	x	x	x	x	73	x	x
HBO lerarenopleiding economie en maatschappij	28	2	3	5	18	10	4	6	62	x	x	x	x	61	x	x
HBO lerarenopleiding lichamelijke opvoeding	8	2	x	x	5	12	3	10	80	x	x	x	x	78	x	x

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête; x onvoldoende gegevens beschikbaar

Tabel B.5 (vervolg)

Gewogen uitstroomcijfers (in percentages) vanuit 36 opleidingen naar 14 verschillende sectoren, 1999/2000

Opleiding	Markt- sector totaal	Indus- trie	Handel horeca	Vervoer en commu- nicatie	Fin. en zak. dienst- verl.	Kwar- taire sector totaal	Zorg	Cultuur en overige dienstv.	Over- heid totaal	Rijk	Ge- meente	Pro- vincie	Rech- terlijke macht	Onder- wijs	De- fensie	Politie
HBO lerarenopleiding medisch en verzorging	36	x	x	15	18	19	17	x	45	x	1	x	x	44	x	x
HBO lerarenopleiding expressie	28	10	4	4	10	21	4	17	51	x	x	x	x	50	x	x
HBO tolk en vertaler	86	33	x	x	44	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
HBO landbouw	80	29	7	2	42	7	1	5	13	5	4	1	x	3	x	x
HBO techniek	90	35	3	7	45	3	2	1	7	1	1	x	x	4	1	x
HBO paramedisch	8	3	3	0	2	80	79	1	12	x	0	x	0	11	0	x
HBO economie	92	16	12	9	55	4	1	3	4	2	1	0	0	1	0	x
HBO sociaal-cultureel	42	8	5	4	25	48	41	7	11	1	3	x	3	3	0	0
HBO kunst	68	9	14	x	45	28	2	26	4	x	x	x	x	3	x	x
HBO openbare orde en veiligheid	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
HBO overig	93	9	45	5	35	4	2	2	3	x	x	x	x	2	x	x
Wo:																
WO letteren en theologie	54	12	5	4	33	14	4	10	32	6	2	x	1	24	1	x
WO landbouw en milieukunde	62	12	2	x	48	11	2	8	27	7	3	2	x	15	x	x
WO wiskunde en natuurwetenschappen	61	18	2	4	36	4	1	2	35	2	x	x	x	32	x	x
WO techniek	86	24	1	5	57	1	0	x	13	2	2	x	x	8	1	x
WO medisch	14	2	9	x	3	58	55	2	29	0	x	x	x	26	2	x
WO economie	90	14	5	7	63	2	1	1	8	3	1	x	x	4	x	x
WO rechten en bestuurskunde	65	2	1	2	59	7	2	5	28	9	5	1	7	4	1	1
WO sociaal-cultureel	44	5	2	3	34	27	20	7	29	5	4	x	1	18	0	0
WO kunst	37	4	7	x	23	48	x	46	15	x	x	x	x	10	x	x
WO overig	27	7	x	x	18	37	34	3	36	x	x	x	x	32	x	x
Totaal (laag/middelbaar,hbo,wo)	66	21	16	5	24	21	17	4	14	1	1	0	1	10	1	0

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête; x onvoldoende gegevens beschikbaar

Bijlage 2

Tabel B.1	Bruto uurloon van schoolverlaters naar sector (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000	55
Tabel B.2	Percentage schoolverlaters met een vaste aanstelling naar sector (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000	56
Tabel B.3	Percentage schoolverlaters met een (onvrijwillige) deeltijdaanstelling naar sector (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000	57
Tabel B.4	Percentage schoolverlaters dat momenteel op zoek is naar een andere functie naar sector (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000	58
Tabel B.5	Bruto uurloon van schoolverlaters naar opleiding en naar sector ^a , met de overheid totaal als referentiegroep, 1999/2000	59
Tabel B.6a	Percentage schoolverlaters met een tekort aan kennis en vaardigheden naar sector, HBO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000	61
Tabel B.6b	Percentage schoolverlaters met voldoende kennis en vaardigheden naar sector, HBO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000	62
Tabel B.6c	Percentage schoolverlaters dat in huidige baan veel gebruik maakt van kennis en vaardigheden naar sector, HBO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000	63
Tabel B.7a	Percentage schoolverlaters met een tekort aan kennis en vaardigheden naar sector, WO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000	64
Tabel B.7b	Percentage schoolverlaters met voldoende kennis en vaardigheden naar sector, WO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000	65
Tabel B.7c	Percentage schoolverlaters dat in huidige baan veel gebruik maakt van kennis en vaardigheden naar sector, WO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000	66
Tabel B.8	Redenen voor schoolverlaters om deel te nemen aan bijscholing naar sector, hbo-niveau, 1999/2000	67

Tabel B.9	Redenen voor schoolverlaters om deel te nemen aan bijscholing naar sector, wo-niveau, 1999/2000	68
Tabel B.10a	Belang van 10 aspecten van het werk voor schoolverlaters naar sector, HBO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1998	69
Tabel B.10b	Belang van 10 aspecten van het werk voor schoolverlaters naar sector, WO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000	70

Tabel B.1

Bruto uurloon van schoolverlaters naar sector (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	Opleidingsniveau		
	laag/middelbaar	hbo	wo
Overheid totaal	<i>f 17,90</i>	<i>f 26,90</i>	<i>f 28,60</i>
Rijk	5%	-2%	5%**
Gemeente	26%**	2%	8%**
Provincie	x	x	3%
Primair/voortgezet/bve onderwijs	-2%	2%**	5%**
Hoger onderwijs	18%**	-13%**	-5%**
Defensie	-18%**	1%	22%**
Politie	-27%**	x	2%
Marktsector totaal	-11%**	-11%**	-1%
Industrie, (land)bouw	1%	-9%**	4%**
Handel en horeca	-26%**	-16%**	-3%
Vervoer en communicatie	-6%**	-14%**	5%**
Financiële en zakelijke dienstverlening	-4%*	-11%**	-3%**
Kwartaire sector totaal	9%**	-8%**	7%**
Zorg	16%**	-8%**	11%**
Cultuur en overige dienstverlening	-15%**	-8%**	-2%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

Tabel B.2

Percentage schoolverlaters met een vaste aanstelling naar sector (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	Opleidingsniveau		
	laag/middelbaar	hbo	wo
Overheid totaal	96%	93%	95%
Rijk	0%	4%*	2%
Gemeente	2%	1%	-1%
Provincie	x	7%	5%
Primair/voortgezet/bve onderwijs	-1%	-1%*	-4%*
Hoger onderwijs	2%*	0%	0%
Defensie	-3%*	4%	3%
Politie	4%	x	2%
Marktsector totaal	-2%*	2%**	1%*
Industrie, (land)bouw	0%	3%**	2%*
Handel en horeca	-3%**	0%	2%
Vervoer en communicatie	-5%**	0%	3%
Financiële en zakelijke dienstverlening	-3%**	3%	1%
Kwartaire sector totaal	-1%	-2%**	-5%**
Zorg	0%	0%	-4%**
Cultuur en overige dienstverlening	-5%**	-9%**	-8%**

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

Tabel B.3

Percentage schoolverlaters met een (onvrijwillige) deeltijdaanstelling naar sector (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	Opleidingsniveau					
	laag/ middelbaar w.v. onvrijwillig		hbo w.v. onvrijwillig		wo w.v. onvrijwillig	
Overheid totaal	14%	33%	27%	68%	18%	68%
Rijk	-11%**	x	-13%**	-8%	-8%**	-17%**
Gemeente	2%	-8%	-11%**	4%	1%	-2%
Provincie	x	x	-21%*	x	-11%	x
Primair/voortgezet/bve onderwijs	7%**	18%**	3%**	2%*	37%**	3%
Hoger onderwijs	7%**	-11%*	-1%	-12%*	-4%**	5%
Defensie	-4%*	-1%	-26%**	x	-18%**	x
Politie	-14%**	x	x	x	-9%	x
Marktsector totaal	0%	27%**	-22%**	-11%**	-11%**	-16%**
Industrie, (land)bouw	-7%**	31%**	-24%**	-9%	-13%**	-14%*
Handel en horeca	12%**	27%**	-20%**	-3%	-5%*	6%
Vervoer en communicatie	-7%**	11%	-22%**	2%	-13%**	2%
Financiële en zakelijke dienstverlening	-6%**	18%**	-22%**	-15%**	-11%**	-22%**
Kwartaire sector totaal	44%**	8%*	22%**	-2%	15%**	-2%
Zorg	50%**	7%	27%**	-3%	18%**	-2%
Cultuur en overige dienstverlening	20%**	17%*	-3%**	4%	8%**	-3%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

Tabel B.4

Percentage schoolverlaters dat momenteel op zoek is naar een andere functie naar sector (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	Opleidingsniveau		
	laag/middelbaar	hbo	wo
Overheid totaal	18%	20%	25%
Rijk	-5%	13%**	4%*
Gemeente	-3%	17%**	9%**
Provincie	x	x	10%
Primair/voortgezet/bve onderwijs	4%	-5%**	9%**
Hoger onderwijs	-4%	13%**	-6%**
Defensie	5%*	17%**	0%
Politie	-5%	x	7%
Marktsector totaal	2%	14%**	4%**
Industrie, (land)bouw	-2%	14%**	6%**
Handel en horeca	6%**	23%**	5%*
Vervoer en communicatie	-1%	20%**	7%*
Financiële en zakelijke dienstverlening	3%	12%**	3%*
Kwartaire sector totaal	4%**	15%**	14%**
Zorg	4%**	14%**	14%**
Cultuur en overige dienstverlening	3%	18%**	14%**

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

Tabel B.5

Bruto uurloon van schoolverlaters naar opleiding en naar sector^a, met de overheid totaal als referentiegroep, 1999/2000

Opleidingsrichtingen	Overheid totaal	Openbaar bestuur	Primair/ voortgezet/ bve onderwijs	Hoger onderwijs	Markt- sector totaal	Fin. en zak. dienstverl.	Kwartaire sector totaal	Zorg
<i>MBO totaal</i>	18,90	18,50	17,30**	20,70**	17,40**	17,00**	19,80	20,60**
landbouw en veeteelt, milieu en groene ruimte	18,80	19,50*	x	x	14,80**	15,90*	14,40**	13,30**
techniek	18,90	18,90	20,10*	17,80*	19,90	18,70	20,20	19,40
dienstverlening en gezondheidszorg	20,40	20,30	17,50**	21,90**	16,40**	19,30	19,40*	20,50
administratie/ secretariaat	16,70	17,00	14,90*	17,80	15,30**	15,10*	18,40**	16,50
economie, financiën en automatisering	16,80	15,60	16,90	x	14,90	18,00**	18,50**	18,00
openbare orde en veiligheid	x	x	x	x	11,60	18,50	x	x
overig	x	x	x	x	x	x	28,90	28,90
<i>HBO totaal</i>	26,90	26,70*	27,40**	23,50**	23,60**	23,60**	25,30**	25,40**
lerarenopleiding basisonderwijs	25,80	x	25,80	x	20,30**	22,30**	25,40	22,30**
lerarenopleiding talen	30,70	x	31,50**	x	21,80**	22,00	x	x
lerarenopleiding natuur en techniek	30,10	x	30,40**	x	22,10**	21,90**	x	x
lerarenopleiding economie en maatschappij	31,50	x	31,70	x	24,10**	25,70**	25,00**	x
lerarenopleiding lichamelijke opvoeding	32,40	x	32,40	x	24,20**	x	21,40**	x
lerarenopleiding medisch en verzorging	27,80	x	27,90	x	x	x	x	x
lerarenopleiding expressie	32,70	x	33,70	x	18,90**	x	23,00**	x
tolk en vertaler	x	x	x	x	19,90	x	x	x
landbouw	26,70	27,20	x	x	22,30**	21,90**	22,30**	x
techniek	24,60	27,10**	x	21,60**	24,10	24,00	22,90*	22,20*
paramedisch	23,90	27,50	23,10	23,40	23,80	22,60	26,30*	26,30*
economie	27,40	27,90	25,30	26,50	23,70**	23,70**	24,40**	26,30
sociaal-cultureel	25,50	25,60	25,60	24,60	23,20**	23,30**	24,90	24,60*
kunst	x	x	x	x	22,50	23,60	24,60	x
openbare orde en veiligheid	x	x	x	x	x	x	x	x
overig	x	x	x	x	23,10	23,20	x	x
<i>WO totaal</i>	28,60	29,90**	29,80*	27,40**	27,80**	27,40**	30,60**	31,60**

Tabel B.5 (vervolg)

Bruto uurloon van schoolverlaters naar opleiding en naar sector^a, met de overheid totaal als referentiegroep, 1999/2000

Opleidingsrichtingen	Overheid totaal	Openbaar bestuur	Primair/ voortgezet/ bve onderwijs	Hoger onderwijs	Markt- sector totaal	Fin. en zak. dienstverl.	Kwartaire sector totaal	Zorg
letteren en theologie	28,20	28,50	31,30**	25,10**	24,50**	24,50**	28,50	28,00
landbouw en milieukunde	26,40	28,10	x	24,80	25,30	25,30	26,20	x
wiskunde en natuurwetenschappen	27,30	27,60	31,30*	26,90*	28,40**	27,10	24,90	x
techniek	30,80	30,00	x	31,50	28,80**	28,40**	x	x
medisch	30,00	x	x	29,00**	29,40	30,50	33,20**	33,00**
economie	30,20	31,90	x	28,60	29,70	29,60	30,30	x
rechten en bestuurskunde	29,50	29,60	x	28,60	26,50**	26,10**	29,20	30,60
sociaal-cultureel	28,00	29,60**	28,90	25,90**	26,30**	26,00**	30,20**	30,90**
kunst	x	x	x	x	26,50	28,10	24,70	
overig	27,50	x	x	27,00	26,40	26,50	28,40	28,80

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête; x onvoldoende gegevens beschikbaar; ^a In dit model is gecorrigeerd voor: leeftijd, geslacht en jaar van afstuderen

Tabel B.6a

Percentage schoolverlaters met een tekort aan kennis en vaardigheden naar sector, HBO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Overheid totaal	17%	23%	32%	12%	29%	20%	32%	23%	9%	14%	10%	30%	7%	17%
Rijk	2%	7%*	-6%	-2%	-12%**	-8%**	-1%	14%**	-4%	6%*	3%	-1%	3%	2%
Gemeente	2%	-2%	-6%	5%	-12%**	-11%**	-6%	12%**	0%	6%*	3%	4%	2%	4%
Provincie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Primair/voortgezet/bve onderwijs	-1%	-2%**	2%**	0%	4%**	4%**	1%*	-4%**	0%	-2%**	-1%**	0%	-1%	-2%**
Hoger onderwijs	3%	6%*	-4%	-2%	-9%**	-10%**	-3%	1%	3%	4%*	5%**	0%	-1%	4%
Defensie	2%	5%	3%	-5%	-6%	-6%	-6%	17%**	1%	4%	-2%	-14%*	5%	12%*
Politie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Marktsector totaal	2%	-1%	-6%**	-1%	-7%**	-13%**	-3%*	17%**	-1%	7%**	3%**	-3%*	2%**	7%**
Industrie, (land)bouw	0%	-2%	-7%**	-4%*	-3%*	-13%**	2%	19%**	-2%	5%**	3%*	-3%	1%	8%**
Handel en horeca	-2%	-4%*	-4%*	3%*	-15%**	-15%**	-8%**	18%**	-1%	10%**	5%**	-1%	3%**	8%**
Vervoer en communicatie	1%	-2%	-9%**	1%	-8%**	-15%**	-9%**	20%**	-1%	8%**	2%	-1%	3%*	12%**
Financiële en zakelijke dienstverlening	3%**	0%	-5%**	-2%	-7%**	-13%**	-3%*	16%**	-1%	6%**	3%**	-3%*	2%**	6%**
Kwartaire sector totaal	5%**	4%**	-2%	0%	-13%**	-6%**	-7%**	7%**	3%**	4%**	-1%	-1%	1%	4%**
Zorg	4%**	5%**	-2%	0%	-13%**	-4%**	-6%**	6%**	3%**	3%**	-2%	0%	0%	4%**
Cultuur en overige dienstverlening	6%**	-3%	-2%	4%*	-13%**	-15%**	-9%**	8%**	1%	8%**	4%*	-7%*	5%**	5%**

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

* statistisch significant op 5%-niveau; ** statistisch significant op 1%-niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

1) vakkennis 2) vakspecifieke methoden en technieken 3) computergebruik 4) met cijfers om kunnen gaan 5) communicatieve vaardigheden 6) werken in teamverband 7) plannen en organiseren 8) leidinggeven 9) zelfstandigheid 10) creativiteit 11) initiatief 12) omgaan en inspelen op veranderingen 13) nauwkeurigheid 14) internationale oriëntatie

Tabel B.6b

Percentage schoolverlaters met voldoende kennis en vaardigheden naar sector, HBO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Overheid totaal	63%	47%	24%	13%	32%	20%	20%	6%	19%	20%	3%	5%	6%	4%
Rijk	-21%**	-17%**	2%	10%**	17%**	14%**	-2%	-5%**	5%	-10%**	0%	3%*	0%	3%**
Gemeente	-14%**	-10%*	5%	1%	23%**	18%**	-1%	-1%	-4%	-14%**	1%	-3%	4%*	-3%
Provincie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Primair/voortgezet/bve onderwijs	5%**	4%**	0%	-2%**	-7%**	-4%**	1%*	1%**	0%	5%**	0%	0%	-2%**	0%
Hoger onderwijs	-5%	-5%	-3%	4%*	12%**	3%	-4%	-1%	-3%	-14%**	3%*	-3%*	11%**	0%
Defensie	-5%	-11%	-12%	7%	9%	14%*	-7%	-3%	8%	-10%	-1%	18%**	7%	-3%
Politie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Marktsector totaal	-22%**	-19%**	11%**	18%**	7%**	21%**	-2%*	-4%**	2%	-14%**	0%	-1%*	3%**	3%**
Industrie, (land)bouw	-17%**	-16%**	13%**	19%**	-1%	17%**	-5%**	-4%**	2%	-14%**	-1%	-2%**	7%**	5%**
Handel en horeca	-24%**	-23%**	6%**	15%**	13%**	22%**	1%	-3%**	3%	-14%**	0%	-1%	0%	9%**
Vervoer en communicatie	-26%**	-24%**	14%**	13%**	11%**	23%**	2%	-3%**	1%	-13%**	0%	0%	3%*	3%*
Financiële en zakelijke dienstverlening	-23%**	-19%**	10%**	19%**	8%**	22%**	-2%	-4%**	1%	-14%**	1%	-1%*	2%**	2%*
Kwartaire sector totaal	-8%**	1%	-10%**	-7%**	22%**	6%**	0%	0%	0%	-6%**	2%**	-1%	2%**	-1%
Zorg	-6%**	3%*	-12%**	-8%**	24%**	3%*	-1%	-1%	1%	-6%**	3%**	-1%	3%**	-2%*
Cultuur en overige dienstverlening	-22%**	-15%**	0%	-1%	11%**	23%**	3%	0%	-2%	-8%**	2%	0%	0%	3%*

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

* statistisch significant op 5%-niveau; ** statistisch significant op 1%-niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

1) vakkennis 2) vakspecifieke methoden en technieken 3) computergebruik 4) met cijfers om kunnen gaan 5) communicatieve vaardigheden 6) werken in teamverband 7) plannen en organiseren 8) leidinggeven 9) zelfstandigheid 10) creativiteit 11) initiatief 12) omgaan en inspelen op veranderingen 13) nauwkeurigheid 14) internationale oriëntatie

Tabel B.6c

Percentage schoolverlaters dat in huidige baan veel gebruik maakt van kennis en vaardigheden naar sector, HBO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Overheid totaal	83%	77%	44%	46%	94%	87%	87%	46%	92%	78%	85%	85%	82%	14%
Rijk	-10%**	-14%**	35%**	-6%	-3%	-12%**	-15%**	-31%**	-3%	-31%**	-4%	-3%	4%	-5%
Gemeente	-7%*	-16%**	33%**	-4%	-4%*	-12%**	-16%**	-35%**	-6%**	-23%**	-9%**	-13%**	-4%	-8%**
Provincie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Primair/voortgezet/bve onderwijs	2%**	3%**	-9%**	2%**	2%**	4%**	5%**	13%**	1%**	9%**	2%**	3%**	-2%**	0%
Hoger onderwijs	1%	5%*	1%	-4%	-9%**	-4%	-6%**	-29%**	0%	-14%**	-3%	-7%**	10%**	4%*
Defensie	-9%	-13%*	28%**	5%	-1%	-14%**	-9%	-4%	-6%	-6%	-4%	-2%	4%	33%**
Politie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Marktsector totaal	-16%**	-17%**	40%**	15%**	-8%**	-10%**	-15%**	-23%**	-3%**	-17%**	-3%**	-7%**	6%**	13%**
Industrie, (land)bouw	-18%**	-18%**	37%**	18%**	-11%**	-13%**	-13%**	-21%**	-2%	-13%**	-2%*	-8%**	5%**	21%**
Handel en horeca	-24%**	-26%**	35%**	21%**	-3%*	-13%**	-8%**	-14%**	-3%**	-18%**	-3%	-6%**	7%**	25%**
Vervoer en communicatie	-26%**	-25%**	35%**	6%**	-4%**	-6%**	-13%**	-16%**	-4%**	-19%**	0%	-3%	3%**	34%**
Financiële en zakelijke dienstverlening	-13%**	-13%**	43%**	15%**	-8%**	-9%**	-18%**	-26%**	-3%**	-19%**	-5%**	-8%**	6%**	5%**
Kwartaire sector totaal	-2%	-3%*	-8%**	-28%**	1%	-1%	-11%**	-25%**	-1%	-6%**	2%*	0%	1%	-2%
Zorg	0%	0%	-15%**	-32%**	2%	1%	-10%**	-25%**	0%	-5%**	4%**	2%	1%	-4%**
Cultuur en overige dienstverlening	-14%**	-19%**	25%**	-9%**	-3%	-7%**	-14%**	-23%**	-4%	-8%**	-4%*	-7%**	1%	8%**

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

* statistisch significant op 5%-niveau; ** statistisch significant op 1%-niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

1) vakkennis 2) vakspecifieke methoden en technieken 3) computergebruik 4) met cijfers om kunnen gaan 5) communicatieve vaardigheden 6) werken in teamverband 7) plannen en organiseren 8) leidinggeven 9) zelfstandigheid 10) creativiteit 11) initiatief 12) omgaan en inspelen op veranderingen 13) nauwkeurigheid 14) internationale oriëntatie

Tabel B.7a

Percentage schoolverlaters met een tekort aan kennis en vaardigheden naar sector, WO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Overheid totaal	5%	15%	33%	9%	40%	20%	31%	33%	6%	22%	15%	18%	5%	18%
Rijk	-1%	4%	-3%	1%	8%*	3%	-4%	-2%	-1%	-2%	-1%	4%	0%	-5%
Gemeente	2%	-1%	-8%	4%	8%	-3%	5%	0%	-4%	4%	-5%	13%**	2%	-4%
Provincie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Primair/voortgezet/bve onderwijs	-2%	-6%	0%	0%	-2%	17%**	-10%	5%	-3%	4%	-2%	1%	-1%	3%
Hoger onderwijs	0%	0%	2%	0%	-4%**	-4%**	2%	-2%	2%**	0%	2%	-4%**	0%	2%
Defensie	0%	-10%	8%	0%	3%	1%	3%	26%**	-6%	-11%	-10%	-5%	-3%	-1%
Politie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Marktsector totaal	3%**	0%	-7%**	0%	7%**	-1%	0%	6%**	-3%**	1%	0%	4%*	1%	-2%
Industrie, (land)bouw	2%	-4%	-14%**	-1%	7%*	2%	2%	10%**	-4%**	-2%	1%	5%*	0%	1%
Handel en horeca	0%	-5%	-10%*	-3%	12%*	-3%	-4%	17%**	-4%	9%*	-1%	4%	-2%	-5%
Vervoer en communicatie	1%	-10%**	-12%**	-1%	8%	3%	-2%	16%**	-1%	2%	2%	7%	0%	-1%
Financiële en zakelijke dienstverlening	3%**	2%	-5%**	1%	7%**	-2%	-1%	3%	-3%**	1%	-1%	3%	1%	-2%
Kwartaire sector totaal	2%	2%	-3%	-2%	0%	1%	2%	5%	3%**	-4%	-5%**	2%	0%	-5%*
Zorg	1%	2%	-4%	-2%	-1%	0%	4%	7%*	5%**	-5%	-6%**	1%	0%	-5%*
Cultuur en overige dienstverlening	7%**	1%	-2%	1%	2%	4%	-3%	0%	-2%	-1%	-3%	4%	-1%	-2%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

* statistisch significant op 5%-niveau; ** statistisch significant op 1%-niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

1) vakkennis 2) vakspecifieke methoden en technieken 3) computergebruik 4) met cijfers om kunnen gaan 5) communicatieve vaardigheden 6) werken in teamverband 7) plannen en organiseren 8) leidinggeven 9) zelfstandigheid 10) creativiteit 11) initiatief 12) omgaan en inspelen op veranderingen 13) nauwkeurigheid 14) internationale oriëntatie

Tabel B.7b

Percentage schoolverlaters met voldoende kennis en vaardigheden naar sector, WO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Overheid totaal	80%	57%	17%	17%	18%	15%	8%	1%	35%	6%	3%	6%	16%	7%
Rijk	-2%	-10%**	-4%	-1%	-6%*	1%	4%*	0%	14%**	3%	0%	1%	0%	5%**
Gemeente	-12%**	-8%	3%	-6%	-4%	13%**	2%	-2%	9%	4%	1%	4%*	0%	-1%
Provincie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Primair/voortgezet/bve onderwijs	1%	9%	1%	-7%	1%	-10%*	10%**	1%	3%	-3%	1%	2%	-4%	-2%
Hoger onderwijs	3%*	4%**	1%	2%	2%	1%	-3%**	0%	-7%**	-1%	0%	-1%*	0%	-1%
Defensie	-4%	12%	2%	9%	2%	-3%	-4%	-1%	-16%	4%	-1%	-3%	3%	-2%
Politie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Marktsector totaal	-16%**	-14%**	6%**	14%**	-6%**	9%**	3%**	0%	4%	3%*	0%	0%	1%	0%
Industrie, (land)bouw	-13%**	-12%**	9%**	17%**	-8%**	7%**	3%	0%	0%	1%	0%	0%	-1%	-1%
Handel en horeca	-19%**	-16%**	5%	19%**	-6%	9%*	7%*	0%	3%	-4%	2%	-1%	3%	-1%
Vervoer en communicatie	-22%**	-17%**	12%**	17%**	-7%*	14%**	1%	0%	5%	1%	-1%	0%	2%	3%
Financiële en zakelijke dienstverlening	-16%**	-14%**	4%*	12%**	-6%**	8%**	3%*	0%	4%*	4%**	0%	0%	1%	-1%
Kwartaire sector totaal	1%	-1%	-4%	-6%*	14%**	0%	-2%	0%	-4%	-4%**	0%	-1%	-1%	-1%
Zorg	4%	4%	-4%	-6%*	19%**	-2%	-3%	0%	-12%**	-4%**	0%	-1%	-2%	-3%
Cultuur en overige dienstverlening	-11%**	-13%**	-2%	-5%	-3%	5%	1%	0%	20%**	-2%	0%	0%	3%	5%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

* statistisch significant op 5%-niveau; ** statistisch significant op 1%-niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

1) vakkennis 2) vakspecifieke methoden en technieken 3) computergebruik 4) met cijfers om kunnen gaan 5) communicatieve vaardigheden 6) werken in teamverband 7) plannen en organiseren 8) leidinggeven 9) zelfstandigheid 10) creativiteit 11) initiatief 12) omgaan en inspelen op veranderingen 13) nauwkeurigheid 14) internationale oriëntatie

Tabel B.7c

Percentage schoolverlaters dat in huidige baan veel gebruik maakt van kennis en vaardigheden naar sector, WO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Overheid totaal	80%	73%	75%	43%	79%	60%	73%	20%	95%	69%	80%	65%	86%	33%
Rijk	-11%**	-17%**	3%	-14%**	10%**	9%**	-3%	-8%**	-3%*	-9%**	-4%	7%*	-1%	-9%**
Gemeente	-9%**	-22%**	3%	-7%	17%**	19%**	6%	-5%	-3%	-10%	-2%	13%**	-5%	-27%**
Provincie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Primair/voortgezet/bve onderwijs	-6%	-9%*	-29%**	-18%**	18%**	14%**	15%**	26%**	1%	9%	3%	13%*	-7%	-22%**
Hoger onderwijs	8%**	13%**	4%**	12%**	-11%**	-11%**	-3%*	-3%*	2%*	4%**	2%	-8%**	3%**	12%**
Defensie	-3%	-8%	-14%	-20%*	20%*	19%*	3%	35%**	-4%	-5%	-1%	13%	-1%	13%
Politie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Marktsector totaal	-12%**	-10%**	7%**	15%**	10%**	15%**	3%*	6%**	-4%**	-3%	1%	11%**	-3%*	2%
Industrie, (land)bouw	-20%**	-14%**	7%**	22%**	10%**	15%**	5%*	8%**	-3%	-2%	2%	12%**	-11%**	15%
Handel en horeca	-25%**	-30%**	1%	24%**	14%**	13%**	4%	21%**	-4%	-11%*	5%	14%**	-3%	0%
Vervoer en communicatie	-21%**	-24%**	5%	10%*	13%**	23%**	12%**	17%**	-5%*	-8%*	6%	18%**	-15%**	16%
Financiële en zakelijke dienstverlening	-8%**	-7%**	8%**	13%**	9%**	14%**	2%	3%	-4%**	-3%	0%	10%**	0%	-2%
Kwartaire sector totaal	-1%	-3%	-26%**	-21%**	17%**	21%**	3%*	7%**	-2%	-13%**	-1%	13%**	-1%	-17%**
Zorg	5%	4%	-35%**	-23%**	19%**	25%**	1%	9%**	-2%	-15%**	0%	13%**	0%	-20%**
Cultuur en overige dienstverlening	-18%**	-22%**	2%	-13%**	11%**	10%*	7%	1%	-1%	-9%*	-5%	13%**	-3%	-8%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

* statistisch significant op 5%-niveau; ** statistisch significant op 1%-niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

1) vakkennis 2) vakspecifieke methoden en technieken 3) computergebruik 4) met cijfers om kunnen gaan 5) communicatieve vaardigheden 6) werken in teamverband 7) plannen en organiseren 8) leidinggeven 9) zelfstandigheid 10) creativiteit 11) initiatief 12) omgaan en inspelen op veranderingen 13) nauwkeurigheid 14) internationale oriëntatie

Tabel B.8

Redenen voor schoolverlaters om deel te nemen aan bijscholing naar sector, hbo-niveau, 1999/2000

Sector	Tekort kennis en vaardigheden wegwerken %	Bijblijven in mijn vakgebied %	Om mij verder te specialiseren %	Om door te stromen naar andere/hogere functie %	Verplicht gesteld door werkgever %	Anders %
Overheid totaal	20	10	35	6	22	8
Rijk	22	8	26	11	26	6
Gemeente	28	9	33	12	13	6
Provincie	x	x	x	x	x	x
Rechterlijke macht	17	3	23	6	49	3
Onderwijs	19	10	37	4	21	9
Defensie	26	10	29	3	29	3
Politie	x	x	x	x	x	x
Marktsector totaal	24	5	29	15	22	5
Industrie, (land)bouw	26	4	28	14	21	6
Handel en horeca	29	5	23	16	22	6
Vervoer en communicatie	22	4	25	18	26	6
Financiële en zakelijke dienstverlening	22	6	31	15	22	5
Kwartaire sector totaal	21	7	35	5	25	8
Zorg	20	7	36	4	25	8
Cultuur en overige dienstverlening	28	6	28	11	23	4
Totaal	23	6	31	12	22	6

Bron: ROA, Schoolverlaters-enquêtes

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

Tabel B.9

Redenen voor schoolverlaters om deel te nemen aan bijscholing naar sector, wo-niveau, 1999/2000

Sector	Tekort kennis en vaardigheden wegwerken %	Bijblijven in mijn vakgebied %	Om mij verder te specialiseren %	Om door te stromen naar andere/hogere functie %	Verplicht gesteld door werkgever %	Anders %
Overheid totaal	34	8	26	9	16	7
Rijk	34	9	16	10	22	10
Gemeente	34	9	25	14	14	5
Provincie	x	x	x	x	x	x
Rechterlijke macht	20	16	32	4	20	8
Onderwijs	38	5	32	7	11	6
Defensie	18	12	24	12	35	
Politie	x	x	x	x	x	x
Marktsector totaal	26	5	22	15	24	7
Industrie, (land)bouw	29	5	20	21	19	6
Handel en horeca	31	8	15	21	12	13
Vervoer en communicatie	30	3	17	21	20	10
Financiële en zakelijke dienstverlening	25	6	23	13	26	7
Kwartaire sector totaal	28	7	35	9	16	5
Zorg	30	8	41	6	12	3
Cultuur en overige dienstverlening	25	5	25	15	20	9
Totaal	28	6	24	13	22	7

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

** statistisch significant op 1% - niveau; * statistisch significant op 5% - niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

Tabel B. 10a

Belang van 10 aspecten van het werk voor schoolverlaters naar sector, HBO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1998

Sector	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Overheid totaal	92%	81%	54%	84%	85%	93%	83%	66%	91%	92%
Rijk	-2%	-11%**	8%*	-1%	-6%*	-1%	-9%**	-3%	3%	0%
Gemeente	0%	-12%**	-4%	1%	2%	0%	-13%**	0%	6%*	0%
Provincie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Primair/voortgezet/bve onderwijs	0%	4%**	0%	1%*	2%**	0%	4%**	1%	-1%**	0%
Hoger onderwijs	-2%	-11%**	-3%	-11%**	-4%	-2%	-10%**	-3%	2%	-3%
Defensie	-3%	-29%**	-11%	8%	-19%*	1%	-27%**	-13%	1%	3%
Politie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Marktsector totaal	-2%*	-10%**	9%**	-1%	-8%**	-1%	-35%**	-1%	3%**	-5%**
Industrie, (land)bouw	-1%	-10%**	5%**	-2%	-6%**	-1%	-37%**	-5%**	3%**	-6%**
Handel en horeca	0%	-12%**	9%**	0%	-9%**	-2%	-41%**	-4%	1%	-6%**
Vervoer en communicatie	0%	-13%**	8%**	-1%	-9%**	-3%	-37%**	-2%	3%	-5%**
Financiële en zakelijke dienstverlening	-2%*	-9%**	11%**	0%	-8%**	-1%	-33%**	1%	3%**	-4%**
Kwartaire sector totaal	-1%	-6%**	-5%**	-1%	-7%**	-2%	-8%**	5%**	1%	0%
Zorg	-1%	-2%	-5%**	0%	-7%**	-2%	-3%	6%**	0%	2%
Cultuur en overige dienstverlening	-3%	-23%**	-7%*	-7%**	-5%	-2%	-31%**	-3%	2%	-7%**

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

* statistisch significant op 5%-niveau; ** statistisch significant op 1%-niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

1) zelfstandigheid 2) vaste baan 3) hoog inkomen 4) verantwoordelijkheid 5) creativiteit 6) uitdaging 7) maatschappelijk nut 8 combineren werk-privé 9) afwisseling 10) omgaan met collega's

Tabel B.10b

Belang van 10 aspecten van het werk voor schoolverlaters naar sector, WO-niveau (procentuele afwijking t.o.v. overheid totaal), 1999/2000

Sector	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Overheid totaal	91%	63%	45%	84%	83%	92%	75%	69%	93%	87%
Rijk	-2%	6%	10%**	3%	-8%**	1%	6%	3%	5%**	2%
Gemeente	0%	0%	8%	5%	0%	-4%	-2%	-1%	1%	-2%
Primair/voortgezet/bve onderwijs	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Hoger onderwijs	4%	9%	7%	1%	1%	-4%	4%	2%	4%	1%
Onderwijs	0%	-4%*	-8%**	-3%**	4%**	1%	-3%*	-1%	-3%**	-1%
Defensie	-4%	5%	16%	9%	-7%	-5%	1%	-1%	-1%	-8%
Politie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Marktsector totaal	0%	6%**	20%**	5%**	-3%	1%	-20%**	0%	2%	2%
Industrie, (land)bouw	0%	3%	18%**	4%*	-3%	2%	-25%**	-7%*	1%	0%
Handel en horeca	2%	3%	15%**	4%	-4%	-1%	-29%**	-4%	3%	3%
Vervoer en communicatie	-1%	6%	23%**	4%	-7%	-1%	-33%**	3%	1%	6%
Financiële en zakelijke dienstverlening	0%	6%**	20%*	5%**	-2%	1%	-17%**	2%	2%	2%
Kwartaire sector totaal	1%	3%	2%	1%	-4%	0%	10%**	4%	1%	3%
Zorg	0%	5%	1%	0%	-6%*	0%	13%**	7%*	0%	5%*
Cultuur en overige dienstverlening	3%	-3%	4%	4%	1%	0%	3%	-2%	4%	1%

Bron: ROA, Schoolverlatersenquête

* statistisch significant op 5%-niveau; ** statistisch significant op 1%-niveau; x onvoldoende gegevens beschikbaar

1) zelfstandigheid 2) vaste baan 3) hoog inkomen 4) verantwoordelijkheid 5) creativiteit 6) uitdaging 7) maatschappelijk nut 8) combineren werk-privé 9) afwisseling 10) omgaan met collega's